

TEACHING TORAH

A. TEACHING TORAH VS. TOCHACHAH

Most outreach professionals teach Torah as the central part of their outreach efforts. The source for the mitzvah of teaching Torah to the unaffiliated is not the same as that for other aspects of *kiruv*, such as inviting them for Shabbos. Determining the original source for these laws has practical ramifications. For example, there is a principle in the laws of *tochachah* that people who will not heed the message are better off remaining ignorant sinners than knowing that they are sinning and doing so flagrantly.¹ However, this principle certainly does not apply to teaching Torah. Thus, we may teach about Shabbos to a class of unaffiliated Jews even though we know that the students are not going to walk out of the class and start being Shabbos-observant.²

1 ביצה (דף ל ע"א) ונפסק להלכה בשולחן ערוך (אורח חיים סימן תרח סעיף ב):
"מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים".

2 פירוש הרב שמשון רפאל הירש (ויקרא יט, ז):

"אמרו חכמים עיין ביצה ל ע"א אם הורגלו לעבור עבירה בשוגג והאיסור לא נזכר בכתוב בפירוש וידוע שתוכחה לא תועיל ורק תהפוך את השוגג למזיד שוב אין להוכיח את החוטאים שכן מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין אך נראה לנו שמדובר כאן רק בהוכחה שבשעת עבירה ולכל היותר בפנייה מיוחדת אל עוברי העבירה אך לא נאסר כאן ללמד תורה ברבים ולהורות לעם את האסור והמותר אלא זו חובה המוטלת בכל עת על כל מורה הוראה בישראל והיא מוטלת עליו ביחוד אם נתרבו עוברי עבירה מחמת בורות וכך מוכח גם ממשמע לשון התלמוד שם דקא חזינ דעבדן הכי ולא אמרינן להו ולא מידי וכן הני נשי וכי' ואולן ויתבן וכי' ולא אמרינן להו ולא מידי וברור שמדובר כאן רק בשעת מעשה שאם לא כן הרי זה פירושו של דבר כל אימת שהורגלו לחטוא מחמת בורות אין לתקן את המצב על ידי תלמוד תורה ונמצאת התורה הולכת ומתיישנת מאליה".

Another illustration of this distinction can be seen in the case of a recent *ba'al teshuvah*. We know that it is in his best interest not to take on the observance of all the mitzvos at once. However, is it permissible to advise him to abstain from practicing a mitzvah now in the interests of ensuring that his long-term spiritual growth will be sustainable? Although there are many facets to this issue, at least one opinion contends that this clash of our obligation toward a person's short-term growth versus his long-term growth is a clash between our obligation of *tochachah* and our duty to teach Torah. *Tochachah* aims for immediate behavioral change, whereas Torah study aspires for longer-term growth. Since there is a principle that Torah study ranks supreme among the mitzvos, we favor the long-term growth over the unsustainable short-term change.³ In chapter XIII, section I, we will address the issue of whether one can fulfill the mitzvah of *tochachah* without producing any behavioral change in the recipient. This issue certainly does not arise in teaching Torah. Every word of Torah has intrinsic value⁴ even if it is not always obvious to us.

3 כך אמר לי הרב אהרן סולובייצ'יק.

והנה סוגיא זו נוגעת גם כן להשאלה אם אומרים לאדם חטא כדי שתזכה, וגם כן זה נוגע להסוגיא אם אומרים שפיקוח נפש רוחני יש לו אותם גדרים כמו פיקוח נפש גופני – ובפרק ב דברנו על זה.

4 עבודה זרה (דף ג ע"א):

"אמר להם הקדוש ברוך הוא שמים וארץ יעידו בהם שקיימו את התורה כולה אומרים לפניו רבנו של עולם שמים וארץ נוגעין בעדותן שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי [רש"י: שתהא נוהגת יומם ולילה והיינו תורה דכתיב (יהושע א) והגית בו יומם ולילה וכתוב (דברים כט) אלה דברי הברית] [ואמר רבי שמעון] בן לקיש מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית ואמר אם ישראל מקבלין את תורתו מוטב ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו ומשמע מזה שעצם לימוד התורה מקיים את הבריאה".

ספר דרך ה' (חלק ד פרק ב):

"בכלל ההשפעות הנשפעות ממנו יתברך לצורך בריותיו יש השפעה אחת עליונה מכל ההשפעות, שענינה הוא היותר יקר ומעולה שבכל מה שאפשר שימצא בנמצאים, והיינו שהוא תכלית מה שאפשר שימצא בנמצאות מעין המציאות האמיתית שלו יתברך, ויקר ומעלה מעין אמתת מעלתו יתברך, והוא הוא מה שמחלק האדון יתברך שמו מכבודו ויקרו אל ברואיו. ואמנם קשר הבורא יתברך את השפעתו ואת בענין נברא ממנו יתברך לתכלית זה, והוא התורה. וענין זה משתלם בשתי בחינות, בהגיון ובהשכלה, וזה מה שביארנו שם, כי הנה חיבר האדון ברוך הוא כלל מלות ומאמרים, שהם כלל ה' חומשי תורה, ואחריהם במדריגה נביאים וכתובים, וקשר בהם ההשפעה הזאת, באופן שכשיודעו הדיבורים ההם, תמשך ההשפעה הזאת למדבר אותם... וכן בהשכלת מה שנכלל בדיבורים ההם לפי דרכיהם האמיתיים, תמשך ההשפעה הזאת למשכיל אותם".

B. TEACHING CHILDREN—TEACHING STUDENTS

The mitzvah of Torah study is unique amongst the mitzvos in that there is a Torah-mandated obligation of teaching our children Torah.⁵ (There is a rabbinically-mandated obligation on parents to inculcate their children with the other mitzvos.⁶ [See endnote I.]

According to the *Rambam*, the mitzvah to study Torah involves both studying and teaching Torah.⁷ Other Rishonim separate this mitzvah into two separate Torah commandments.⁸ The *Behag* enumerates three independent commandments: to study Torah, to teach it to one's children, and to teach it to other students.⁹ (There is an additional requirement of *arvus* in teaching Torah to others.)¹⁰

The precept to teach Torah is so fundamental that we declare it twice a day in the *Shema*. In the first paragraph of *Shema*, we are commanded,

- 5 שולחן ערוך הרב (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה א):
 "אף על פי שהקטן פטור מכל המצוות וגם אביו אינו חייב לחנכו במצוות מן התורה אלא מדברי סופרים אבל תלמוד תורה מצוות עשה מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן תורה אף על פי שהקטן אינו חייב שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם".
- 6 נזיר (דף כט ע"א):
 "איש חייב לחנך בנו במצוות".
- 7 לשיטת הרמב"ם (מצוות עשה יא) ללמוד וללמד הם שני סעיפים למצוה אחת. וכן נוקט החינוך (מצוה תיט) והוזהר הרקיע להרשב"ץ (מצוה יז).
 כתב ספר החינוך (מצוה תיט) שהחייב של לימוד תורה נכפלה במקומות רבים עיין שם.
- 8 שולחן ערוך הרב (הלכות תלמוד תורה פרק א סימן א):
 "אף על פי שהקטן פטור מכל המצוות וגם אביו (נזיר דף כט) אינו חייב לחנכו במצוות מן התורה אלא מדברי סופרים אבל תלמוד תורה מצוות עשה (קדושין כט) מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן תורה אף על פי (רמב"ם פרק א) שהקטן אינו חייב שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם וגו'".
 מנחת אשר (פרשת בחוקתי סימן ה ובהלכות תלמוד תורה בסימן ד אות ה):
- 9 "והנה יש מן האחרונים שחידשו דיש שתי מצוות שונות בתלמוד תורה, לימוד התורה, וידיעת התורה, וכמו כן בשולחן ערוך הרב בהלכות תלמוד תורה שם וכן כתב הג"ר ישראל סלנטר זי"ע והדברים ידועים. אך באמת לא מצוינו באחד הראשונים מוני המצוות שחילק מצוה זו בזה האופן, אלא נראה יותר דאין בזה שתי מצוות שונות, אלא הגדרת המצוה היא ללמוד כדי לדעת וכדברי הכותב ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם וכדומה, וככל המבואר לעיל".
- 10 לכמה ראשונים החיוב ללמד תורה לאחרים הוא מצוה בפני עצמה וביניהם הרב סעדיה גאון (מצוה טו), הבה"ג, הסמ"ק (מצוה קו).
- דלימוד תורה שאדם לומד לעצמו נלמד מהפסוק ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם (דברים ה, א); ללמוד תורה נלמד מושנתם לבניך (דברים ו, ז) ומולדתם אתם את בניכם (דברים יא, ט) וכתוב בספרי (דברים ו, ז) לבניך—אלו תלמידיך.
 ובין כך ובין כך כל הראשונים מסכימים שלימוד תורה לאחרים הוא חיוב דאורייתא.
- 9 לפי הבה"ג יש שני מצוות נפרדות של תלמוד תורה: המצוה הראשונה של תלמוד תורה היא ללמד בניך וזה נלמד מולדתם אתם את בניכם והשנייה היא ללמד תלמידים וזה נלמד מושנתם לבניך.
- 10 בכד הקמה (ערך תורה) למד רבינו בחיי שגם דין ערבות מחייב אותנו ללמד תורה לאחרים.

ולמדו אתם את בניכם לדבר בם—*that we should talk about the words of Torah. However, in the second paragraph, the wording changes to לדבר בם בניכם אתם—**we should teach our children and our grandchildren to speak these words.*¹¹ In addition, we say in *Shema*: ושננתם לבניך—that we have an obligation to teach our students.¹²

Every morning, we ask Hashem to instill in our hearts the understanding to be able to teach Torah to others.¹³

In fact, teaching others is considered a greater mitzvah than studying Torah.¹⁴ In the laws of Torah study, the *Rambam* dedicates the beginning of the first chapter—not to the mitzvah to study Torah, but rather to the obligation to teach it to others.¹⁵ Rav Shimon Shkop explains that all the Torah that one amasses is only acquired as a custodianship, to ensure that it be distributed to those who are worthy of it.¹⁶

In *Pirkei Avos*, we learn that one who studies in order to teach will

11 רמב"ן (דברים יג, טו):

"ויתכן בדרך הפשט שבא להוסיף בכאן לדבר בם, כי שם (לעיל ו, י) צוה ודברת אתה בם בשבתך בביתך, וכאן אמר שנלמד אותם את בנינו עד שידברו בם הבנים בכל שעה וכן הוסיף בכאן ולמדו אתם אותם, כי 'ושננתם' שייספר להם המצות, וכאן עד שילמדו אותם וידעו ויבינו אותם וטעמיהם לדבר עמך בם בכל העתים וכן הוסיף כאן כימי השמים על הארץ, שהוא לדור דורים או הם השמים והארץ הראשונים וימי עולם, והמשכיל יבין".
ובנוגע לבני בנים, עיין ההערה הבאה.

12 רמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ב):

"כשם שהיב אדם ללמד את בנו כך היב ללמד את בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך ולא בנו ובנו בלבד אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אף על פי שאינו בנו שנאמר ושננתם לבניך מפי השמועה למדו בניך אלו תלמידיך שהתלמידים קרויין בנים".
קובץ שעורים (בבא בתרא דף כא ע"א):

"מי שאין לו אב לא היה לומד דכתיב ולמדו אתם, וקשה הא כתיב ושננתם לבניך אלו התלמידים שקרויין בנים, ויש לומר דודאי בשעה שכבר הוא תלמידו מיקרי בנו, אבל כל זמן שלא למד לפניו עדיין אינו בנו ואינו חייב לעשותו שיהא בנו".

13 "ותן בלבנו בינה... ללמוד וללמד"

14 ועיין בהעמק שאלה (לך סימן ג) שמביא כמה וכמה ראיות שלימוד לאחרים גדול מלימוד לעצמו.

15 רמב"ם (הלכות תלמוד תורה). ורק בהלכה ח, מוזכר הרמב"ם את החיוב לכל יהודי ללמוד תורה. וזה תמוה, דלכאורה הסדר הנכון זה לבאר קודם החיוב לעצמו ללמוד תורה מי חייב ומי פטור וכו', – ורק אז להגיד שיש גם כן חיוב ללמד לאחרים [היות שגם הם חייבים כמוהו בלימוד תורה], וכמו שראינו בשולחן ערוך (יורה דעה סימן רמו) שהתחיל (סעיף א) "כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה וכו'".

[והטור תיקן קצת במה שכתב: "מצות עשה על כל אחד מישראל שילמד לבנו תורה וגו'... לא למדו אביו חייב ללמד לעצמו".]
הרב משה שפירא תירץ [בשיעור למקורבים בארגנטינה] שלשיטת הרמב"ם אין המצוה ללמוד תורה ולא ללמדה אלא המצוה היא שהיה תורה קנויה אצל בני אדם. [ופעם שמעתי עוד תירוץ ממנו].

16 שערי יושר (הקדמה):

"שראי לכל איש שהגנו יתברך חכמה, להשריש בנפשו שורש עמוק, שקנן זה לא ניתן לו לעצמו רק להיות כגובר על זה לחלק למי שראוי לזה".

merit to study and to teach.¹⁷ This is a higher motivation than just studying for its own sake.¹⁸

One who teaches Torah ensures the transmission of the Torah to the next generation. By providing an essential link in the chain of Torah transmission, he is, in fact, connecting that generation to all the preceding generations back to Sinai, and it is as if he himself stood at Sinai.¹⁹ It is also considered as though he taught all future generations.²⁰ He is also fulfilling the mitzvah of emulating Hashem, as we say in the blessing on Torah, “[Hashem] is the teacher of Torah to His nation.”²¹

One who teaches someone Torah is considered as if he begot that student.²² The *Shelah* emphasizes that this is not just an allegory. Rather, just as the parents of this person brought him physically into the world, so too, he who teaches him Torah is endowing him with spiritual life. It is for this reason that the Torah refers to the progeny of Aharon as “the children of Aharon and Moshe.” Apparently, they were considered the progeny of Moshe as well. Since Moshe taught them Torah, it was as if he had begot them.²³ (See endnote II.)

-
- 17 מסכת אבות (פרק ד משנה ה):
 "רבי ישמעאל [בנו] אומר, הלומד תורה על מנת ללמד, מספיקין בידו ללמוד וללמד".
- 18 אמנם שם באבות יש כוונה אפילו יותר מרוחממת היינו "הלומד על מנת לעשות" שאז "מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות". ובמקרה כזה הזכות ללמד תורה היא חלק מהשכר שלמד בכוונה על מנת לעשות.
 רש"י (בבא קמא דף יז ע"א):
 "למיגמר לעצמו, מעשה עדיף, אבל לאגמורי לאחריו, עדיף ממעשה".
 וכן משמע מהתוספות והמאירי (שם).
 אמנם הריטב"א אהזו שלימוד לאחרים הוא פחות ממעשה (קידושין דף מ ע"ב).
 ומה שכתוב בגמרא שם "הוא ובנו הוא קודם לבנו" היינו במקרה שלא למד את המינימום, ואפילו אז "אם בנו הריף בפלפולתא יותר ממנו, בנו קודם לו, ולפי שמבואר בקידושין שם".
- 19 קידושין (דף ל ע"א):
 "כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב".
- 20 קידושין (דף ל ע"א):
 "ולמדתם אותם את בניכם ולא בני בניכם ומה אני מקיים והודעתם לבניך ולבני בניך לומר לך שכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות".
- 21 כך שמעתי בשם הרב אלעזר מנחם שך.
- 22 סנהדרין (דף יט ע"ב):
 "שכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו".
- 23 רש"י (במודבר ג, א):

Conversely, one who studies Torah and does not teach it is considered to have denigrated Hashem's words²⁴ since he does not deem them important enough to share with others.

Teaching one's own children has priority over teaching others as the *Rambam* writes:

If it is so [that our disciples are considered to be like our children], why do we have a separate commandment to teach our children and grandchildren? It is to convey that precedence should be given to teaching children over teaching grandchildren. Teaching grandchildren takes precedence over teaching someone else's child.²⁵

We see this concept regarding Avraham Avinu who devoted his life to reaching out to strangers. Yet, Hashem tells Avraham Avinu that He will make Avraham's progeny into a great nation and that they will be particularly blessed because Avraham Avinu will educate his own children.²⁶

"ואלה תולדות אהרן ומשה— ואינו מוזכר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלמדו תורה מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו".

של"ה (פרשת במדבר דרך חיים תוכחת מוסר אות לו):

"ולא תאמרו כאילו ילדו ולא ילדו ממש, כי אדרבה הוא ילדו בעצמו, כי אביו ואמו נתנו לו הגוף, והרב משפיע בו נשמה".

רבינו בחיי (במדבר ג, א):

"כי תלמידיו של אדם הן הן תולדותיו העקריות".

סנהדרין (דף צט ע"א):

"תניא היה רבי מאיר אומר הלומד תורה ואינה מלמדה הרי הוא בכלל כי דבר ה' בזה".

רמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ב):

"כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן שנתנו ויהודעתם לבניך ולבני בניך ולא בנו ובן בנו בלבד אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אף על פי שאינן בניו שנאמר ושנתנו לבניך מפי השמועה למדו בניך אלו תלמידים שהתלמידים קרויין בניו שנאמר ויצאו בני הנביאים אם כן למה נצטוו על בנו ועל בן בנו להקדים בנו לבן בנו ובן בנו לבן חבירו".

והעתיק אותו השולחן ערוך (יורה דעה סימן רמה סעיף ג).

בראשית (יה, יח-יט):

"ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גוי הארץ. כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר".

כן העיר הרב אשר וייס בשיעור לניסוח של מקרבים בברויל (2014).

C. THE COMMUNAL RESPONSIBILITY

Every father has an obligation to teach his son Torah or to hire someone to teach him.²⁷ (Where the father cannot or will not do this, the grandfather bears this obligation.)²⁸ But what of a situation where there is no family to take care of a child's education, or the family is destitute, or they are so alienated from Torah that they do not want to pay for the child to be taught? For the sake of educating all children, the Sages instituted a communal obligation to set up Torah institutions for the education of the next generation. Every Jewish community is required to establish institutions to teach Torah or risk the destruction of their community.²⁹ Children may not stop studying—even to participate in the rebuilding of the Temple.³⁰

The Gemara in *Bava Basra* tells us how the Sages gradually increased the scope of this school system to ensure that even those children whose parents did not teach them Torah would still have the opportunity to study.³¹ Finally, during the Second Temple Era, the high priest, Rav Yehoshua Ben Gamle, radically upgraded this system and decreed that every city needed to employ its own teachers.

זכור אותו איש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכח תורה
מישראל.³²

- 27 רמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכות א וב), וכתב הספר החינוך (מצוה תיט) שזו מצוות עשה. ולענין עד כמה חייב אב ללמד את בנו עיין בשולחן ערוך (יורה דעה סימן רמה סעיף ד וסעיף ו).
- 28 רמב"ם (שם) ושולחן ערוך (יורה דעה שם).
- 29 שולחן ערוך (יורה דעה סימן רמה סעיף ז):
"מושיבין מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר. וכל עיר שאין בה מלמד תינוקות, מחרימין אנשי העיר עד שיושיבו מלמד תינוקות. ואם לא הושיבו, מחריבין העיר, שאין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן."
30 שולחן ערוך (יורה דעה סימן רמה סעיף יג):
"אין מבטלין התינוקות, אפילו לבנין בית המקדש."
31 בבא בתרא (דף כא ע"א):
"שבתחלה מי שיש לו אב מלמדו תורה מי שאין לו אב לא היה למד תורה; מאי דרוש ולמדתם אותם ולמדתם אתם [רש"י]: האב עצמו מצוה ללמדו]...התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים מאי דרוש כי מצוין תצא תורה ועדיין מי שיש לו אב היה מעלו ומלמדו מי שאין לו אב לא היה עולה ולמד...התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך [רש"י]: הרבה מדינות בפלך אחד ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז."
32 בבא בתרא (שם):
"זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל...עד שבא יהושע בן גמלא ותקין שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע".

The community had to undertake the responsibility for establishing and financing those schools.³³ Hence, we, too, have a communal obligation even toward those who are not formally our students.³⁴ After the destruction of the Second Temple, this system literally saved the Torah from being forgotten by the Jewish People!³⁵

D. TEACHING TORAH TO THE NON-AFFILIATED

The *Tanna D'Bei Eliyahu* tells us that there is no hunger like the hunger for Torah.³⁶ It goes so far as to say that one should bring an ignoramus into one's house and begin by teaching him one verse or halachah every day, for there is none as naked as one who is ignorant of Torah.³⁷ (The Vilna Gaon cites this passage of the *Tanna D'Bei Eliyahu* in his glosses to the *Shulchan Aruch*.)³⁸

When a parent sends his child to a Torah school, he is merely fulfilling his obligation by proxy as the school is serving as his agent. But where the school takes in someone whose parents cannot or do not want to pay tuition because they are not religious, they are doing so in

העמק שאלה (שאלתא קמב אות ג):

"וכשהתקין יהושע בן גמלא מלמדי תינוקות בכל עיר, מכל מקום לא בטל הישיבות הגדולות שהיו עד הכא בכל פלך ופלך דודאי אי אפשר לתקן שיהיו בכל עיר ועיר מלמדים לתלמוד שיצאו לתכלית הראוי כמו שאפשר בכל פלך ופלך".

ונראה שהחוב להושיב מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר הוא לא רק לגבי ילדים קטנים אלא הוא גם לגבי כל מי שלא זכה ללמוד תורה. שהוא נחשב כ"תינוק של בית רבן" בכל גיל שהוא.

ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן קסג סעיף ג) הסביר הרמ"א שכל בני העיר חייבים לשלם בעבור זה. 33

הא דרב יהושע בן גמלא נפסק להלכה בהרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ב הלכה ב) ובשולחן ערוך (יורה דעה סימן רמה סעיף ג). 34

המהרש"א שאל על זה שאמר הגמרא (בבא בתרא דף כא ע"א) ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל דלמה ישתכח תורה מישראל, הלא היו כל אלה האבות שהיו עדיין מלמדים את בניהם תורה. ותירץ שזה היה כל עוד שבית שני היה קיים, אבל אחר כך כשנתגלו העם, אלמלא תקנת יהושע בן גמלא שתקן שיהיו בתי ספר ללימוד תורה מרוב מירדות הגלות לא היו מלמדים האבות את בניהם כלל וכלל. 35

תנא דבי אליהו (פרק כז): 36

"ד"א הלא פרס לרעב לחמך ואין רעב אלא הרעב מן דברי תורה ואין לחם אלא דברי תורה שנהגו ימים באים נאום ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם וכו' מכאן אמרו אם יש אדם שהוא מבין בדברי תורה יפרנס מתורתו גם כן כדי שתרבה חכמתו לו ומוסיפין לו עליה וכל העושה כן אינו נמנע מן הטובה".

תנא דבי אליהו (פרק כז): 37

"כי תראה ערום וכסיתו כיצד אלא אם ראית אדם שאין בו דברי תורה הכניסהו לביתך ולמדוהו קריאת שמע ותפלה ולמדוהו פסוק אחד בכל יום או הלכה אחת וזרוהו במצות לפי שאין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצות וכו' כמו שכתוב ואת עירום ועריו וכו' ובאבות דרבי נתן ובגמרא בהרבה מקומות".

ביאור הגר"א (יורה דעה סימן רמה סעיף קטן ה). 38

fulfillment of the communal obligation to provide Torah for the entire community.

But what of someone who does not want to study Torah because he does not realize its value? We have to realize that the Torah belongs to him just as it belongs to us. Every Jew with any Torah knowledge has to understand that the knowledge of the Torah is not only his; it is an inheritance for the entire Jewish People.³⁹ Every Jew has a right to all of the Torah, including the new insights into any part of the Torah that any individual may have.⁴⁰ We are therefore not simply being generous when we teach Torah; we are giving over something which truly belongs to the people that we are teaching.⁴¹ We have to find a way of giving our student the Torah that is his inheritance and birthright.⁴² By doing so, we are giving him his lifeline to spirituality, a spirituality that was always his.⁴³

- 39 ופירש הרמב"ן (דברים לג, ד) דהכתוב אמר קהלת יעקב ולא בית יעקב או זרע יעקב ללמד שגם כן גרים בכלל.
- 40 רשפי אש דת (שער התורה עמוד 10):
- "יותר מזה מצינו בדברי חז"ל שמי שמהזיק בתורה רק לעצמו ואינו נותן מחלקו בתורה לאחרים יש בזה משום גזל ברוחניות".
- 41 ספר המקנה (הקדמה למסכת קידושין הנקרא פתחא זעירא סימן מד):
- "איזה חכם הלומד מכל אדם דהיינו אף שהחכם משפיע לתלמידיו מכל מקום כיון שהוא מקבל חלקי תלמידיו כדי להשפיע להם [היינו שהקב"ה נותן את התורה השייכת לתלמידים להרבי כדי שהוא ימסור את זה לתלמידים—ובאמת אין זה תורת הרבי אלא הוא רק שליח ה' לתת את התורה לתלמידיו] הרי הוא כאילו לומד מהן והוא כענין מה שכתבו חז"ל יותר מה שעשיר עושה עם העני העני עושה עם העשיר כי העשיר מקבל כל חלקי העניים כדי לפרנסם ומה שאמרו יותר מפני שמה שהוא משפיע לעניים הוא גלוי לעין כל אבל מה שעניים משפיעין לעשיר הוא מתן בסתר שאינו יודע ממי מקבל ולמי נותן שהוא הצדיק המובחרת כמו שכתב הרמב"ם ז"ל וכן הוא בחכם הלומד עם תלמידיו כי חלקי החכמה הראוי לתלמידיו הוא מקבל להשפיע להם".
- ספר מושבות חרוץ (אות טו):
- "ואף על פי שכל תורה שבעל פה האידנא גם כן כתיבא ומנחא כבר, מכל מקום גם כל מה שתלמיד ותיק עתיד להדש הכל הוא בכלל תורה שבעל פה שנגלה למשה רבינו ע"ה כמו שאמרו ז"ל (ויקרא רבה כב, א), ומשחידשו בעולם הזה צריך שישאר הדברים לעולמי עד בעולם הזה גם כן על ידי הכתיבה, ועל כן הזהירו הקדמונים לכתוב כל מה שמחדש... והוא לכך נוצר להביא חידוש תורה לעולם הזה וצריך שלא יאבד באבדו חס ושלום, דאז חס ושלום יצטרך להתגלגל, רק יוציאנו בפועל בעולם הזה על ידי דיבור פה לתלמידים או על ידי כתיבה".
- 42 ספר חסידים (סימן תקצו):
- "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (דברים לג, ד): צוה לנו שנעשה תקנה שיהא מורשה".
- 43 סנהדרין (דף צט ע"ב):
- "אמר ריש לקיש כל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו, שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן (בראשית יב, ה) ובקידושין למדנו חז"ל גם כן שכל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני, שנאמר: והודעתם לבניך ולבני בניך, וסמך ליה: יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב".

E. SHOULD TEACHING THE UNAFFILIATED TAKE PRECEDENCE OVER TEACHING OTHERS

The mitzvah of teaching Torah to others involves teaching every Jew at his level and according to his needs.⁴⁴ There is a special obligation toward teaching those who are most ignorant and therefore in greatest need of being taught. For, in addition to the mitzvah of Torah study, such teachers are engaged in spiritual lifesaving (a subject that we have dealt with in chapter II).⁴⁵

Although it is forbidden to teach an unsuitable student, this restriction would not apply to those who have been raised to be non-observant.⁴⁶

- 44 הרב אלחנן וסרמן—קובץ מאמרים ואגרות (עמוד ק"ג):
 "אנחנו מחויבים להרביץ תורה, הוא ללמד מה שדרוש, אם זהו מקום שיש בו למדנים צריך לחדש פילפולים, אם זה מקום של פשוטי עמך יש ללמד פסוק בחומש... וזה כזה נחשב הרבצת התורה".
- 45 עיין בפרק א שם נביא את השל"ה, והט"ו והמנחת חינוך ועוד שכולם לומדים קל וחומר מלא תעמוד על דם רעך [וגם מהשבת אבידה] שאם אנחנו חייבים להציל גוף האדם קל וחומר אנחנו צריכים להציל את נפשו.
- 46 היות שהרבה שואלים אם דין זה של תלמיד שאינו הגון נוגע לקירוב רחוקים, אבאר את הסוגיא בקיצור ומתוך זה יהיה ברור שמחללי שבת בזמננו אינם נגדרים כתלמידים שאינם הגונים.
- כמה מקומות בש"ס כתוב שאין מלמדים לתלמיד שאינו הגון (חולין דף קל"ג ע"א; תענית דף ז' ע"א; מכות דף י' ע"א; עבודה זרה דף י"ט ע"ב).
- והופסק להלכה ברמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ד הלכה א): "אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו או לתם" וגו' ובהמשך כתב הרמב"ם שמי שהיה הולך בדרך לא טוב קודם מחזירין אותו למוטב לפני שמלמדים אותו תורה. והעתיק לישנו בשולחן ערוך (יורה דעה סימן רמו סעיף ז) שקודם מחזירין אותו למוטב ואז מלמדים אותו.
- ומשמע שאינו יכול להניח את התלמיד אלא חייב לנסות להחזירו בתשובה וכן איתא בתוספות דבשני מקומות בש"ס (שבת דף פז ע"א ויבמות דף סב ע"א) איתא דג' דברים עשה משה מדעתו, והסכים הקב"ה עמו, ואחד מהם ששיבר הלוחות משום שלמד קל וחומר. "מאי דרש? אמר ומה פסח שהוא אחד ממשש מאות ושלוש עשרה מצוות אמרה תורה 'כל בני נכר לא יאכל בו' (שמות יב), התורה כולה [כאן] וישראל מומרים על ואחת כמה וכמה". והקשו התוספות (יבמות דף סב ע"א ד"ה התורה) אם כן דיש קל וחומר למה אמרה הגמרא דשיבר הלוחות מדעתו והסבירו התוספות ד"אין זה קל וחומר גמור [פירוש אמית] דשאני פסח משום קדשים [שהוא קרבן], אבל כל התורה כולה אדרבה יש לו ללמדם ולהחזירם בתשובה". אם כן למה שבר משה את הלוחות מדעתו והסכים הקב"ה למעשיו היינו בגלל שעשרת הדברות [או עצם קבלת התורה] שאני או שכבר דנם להיכנס מיתה, וגם שהיו רבים ודינם כעיר הנדחת [שני התירוצים האחרונים מובא בשו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן צח אות ב].
- אבל במקרה גיל חייב להחזירו בתשובה ואז ללמדו תורה. ונפסק כן בטור ושולחן ערוך (יורה דעה סימן רמו סעיף ז) דאין מלמדין תורה לתלמיד שאינו הגון קודם שמחזירו למוטב.
- אבל בשולחן ערוך הרב (הלכות תלמוד תורה פרק ד הלכה ז) כתב שכל זה לכתחילה אבל אם אי אפשר להחזירו בתשובה קודם חייב ללמדו קודם שהחזירו והמאור שבתורה יחזירו למוטב [כמו שכתב בקונטרס אחרון שם] וגדולה מזו כתב בקונטרס אחרון (שם) שכל זה בגדר הוראת היתר "הרב אין צריך להכניס עצמו לבית הספק" ומשמע שאין איסור ללמדו לכתחילה אפילו אם יכול להחזירו קודם שילמדו.
- ומשמע שזה גדר של המלמד להגן על עצמו.
- וכל זה נוגע לתלמיד שאינו הגון אבל עם הארץ וכל שכן אם הוא תינוק שנשבה מותר ללמדו מיד.
- וההגדרה של תלמיד שאינו הגון הוא שהוא בא ללמוד לכוונה רעה ועל מנת לקנטר (ערוך השולחן יורה דעה רמו סימן קא). ובחולין (דף קל"ג ע"א) "אמר רבי זירא אמר רב כל השונה לתלמיד שאינו הגון כוורק אבן למרקוליס" [והוא להלכה ברמב"ם הלכות תלמוד תורה

During a visit to the United States in 1939, Rav Elchanan Wasserman already foretold what every outreach professional today knows; that upon hearing authentic Torah, our most secular brethren will thirst for more.⁴⁷

Similarly, the Chofetz Chaim wrote regarding concern for Jews who are ignorant of the Jewish tradition:

*A person should arouse his sensitivities toward these people and have mercy upon them as he would were he to see an impoverished man stark naked. For with what will this [ignorant] person cover his soul in the World to Come given that he is naked of Torah and mitzvos?*⁴⁸

The Chofetz Chaim discerned that the level of ignorance of Torah was such that there was a special emergency obligation to those ignorant of Torah:

Therefore, it is incumbent on everyone who has absorbed even an iota of Torah knowledge to make efforts to teach what he is

ד הלכה א] ופירש המהרש"א שם (חדושי אגרות) ש"השונה התורה שהיא אבן יקרה לאינו הגון הנה הוא הוסף אבני מכשול בו שאינו לומדה אלא לתכלית וכוונה רעה", וכמו שאומרים בנוגע לאפיקורס ישראל (סנהדרין דף לז ע"ב), שעל ידי שמלמדים לו תורה פקר טפי, היינו שיפקיר את עצמו למינות עוד יותר. [ועיין בגמרא שבת דף פז ע"א על הג' דברים שמושה עשה מדעתו וביניהם שבר את הלוהות ולמד קל וחומר מקרבן פסח שהיוות בחטא העגל הם נעשו בני נכר (מומרים) אסור לתת להם את התורה. ועיין בתוספות שם שלא קל וחומר אמיתי היה. ונתנית הלוהות שאני מלימוד תורה רגיל. ומכל מקום אפשר שסברת משה היה כמו כהן, שבאו לקנטר.] ובמאורי (מוסכת אבות ריש פרק א). ולא אמרו שלא ישנה תלמיד שאינו הגון אלא במי שמדעותיו מנוטות, אבל כלפי שאר עמי הארצות, בזה אמרו חז"ל "העמידו תלמידים הרבה". וכן פירש הרשב"ץ (שם). והסיבה לכך כתוב בגר"א, שלמי שמדעותיו רעות התורה יהיה בשבילו סם המוות ולא ישפיע עליו לטובה. [אבן שלמה, פרק א, סימן יא וכן פירש הלבוש מלכות יורה דעה סימן רמו סעיף ז.] והמפרשים הביאו עוד טעמים לאיסור ללמד לתלמיד שאינו הגון. עיין במאורי (סוטה דף מז ע"א), ברדב"ז (חלק ב סימן תשצו), ובשו"ת דברי מליכאל (חלק ד סימן עא).

ואצל כולם אין צריך לדעת אם הוא הגון או לא כל שאינו יודע בבירור שאינו הגון יכול ללמדו [בית יוסף, סימן רמו, וכן דייק בלשון הרמב"ם בכסף משנה]. ולכן בן אדם חילוני, שבא לשמוע לשיעורי תורה בגלל שמענן אותו מה שהיהודות אומרת, אינו בגדר תלמיד שאינו הגון.

הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ד הלכה א) מחלק בין שלושה סוגי אנשים: תלמיד הגון, תלמיד שאינו הגון ותם. ויש להניח שהיהודים היום שאינם שומרי תורה ומצוות הם בגדר "תמים" לפי הגדרת הרמב"ם.

הרב אלחנן וסרמן, קובץ מאמרים ואגרות (עמוד קה):

"הבריות סוברים שבכדי להשפיע למוטב על יהודי אמריקה [הרחוקים], מי יודע מה דברים נשגבים צריך להשמיע בפניהם. טעות הוא לחשוב ככה. איך צריך אלא להשמיע דיבור תורה אמיתי—ותיך מקשיבים! ולא סתם מקשיבים, אלא משימים אותם כאפרכסת, ובלעיים כל מלה".

אהבת חסד (חלק ג פרק ז):

"וצריך האדם להתעורר בנפשו על אנשים כאלו ולרחם עליהם כמו אם היה רואה איש ערום שאין לו לבוש כי במה יכסה נפשו שם בעולם העליון אחרי שהוא ערום מתורה ומצות".

*personably able to. Thus, if he knows Chumash, he should make a study group and teach others; if he knows Mishnah, he should form a Mishnah group and study with them, etc.*⁴⁹

This is quite novel. The *Rambam* only wrote that a Torah scholar is obligated to teach,⁵⁰ but the Chofetz Chaim understood that the circumstances of the generation demanded a radical change in approach. We were no longer dealing with just ignorant Jews, but with Jews who were in danger of losing their Yiddishkeit altogether. Several times throughout this work, we have quoted authorities who have used the argument of עת לעשות לה' as a halachic principle in a range of issues.⁵¹ The Chofetz Chaim's perspective was the precursor of the emerging consensus of the Torah leadership from the time of the Steipler onward, that because of the post-Emancipation crisis that eventually led to our current situation of staggering intermarriage, even while studying in *kollel*, every *kollel* student should dedicate at least one night a week to outreach. However, the logic of these later Torah leaders was different from that of the Chofetz Chaim. As Rav Moshe Feinstein put it, since *yungerleit/avreichim* are the only ones likely to be effective in *kiruv*, they must interrupt their studies for it since it is a mitzvah that cannot be done by anyone else. (Controversially, Rav Moshe Feinstein also introduced the idea of tithing one's time, i.e., that one should dedicate one tenth of one's Torah-study time to teaching Torah.)⁵²

49 מכתבי חפץ חיים (עמוד עט):

"על כן על כל אחד ואחד שיש רק מעט תורה בתוכו כל אחד לפי מה שהוא, ישתדל לעשות בזה כפי כחו, אם יודע מקרא, יעשה חבורה וילמד לאחרים, אם יודע משנה יעשה חבורה לומדי משניות וילמד עמהם וגו'".

50 רמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ב):

"מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים".

אבל עיין מה שכתב הגאון מווילנא בדבר.

אבן שלמה (פרק ז סימן ז):

"ואפילו אותו שאינו ראוי לכך רק שיש לו חידושי תורה מאביו או מרבו אפילו הכי ילמד לאחרים ולא יאמר עדיין אינו ראוי".

51 וכגון מה שפסק החזון איש בענין לימוד תורה כנגד פרועות ראש.

חזון איש (אורח חיים סימן טז אות ז סעיף קטן יא):

"דמהאי טעמא אפשר לצדד להקל בזמן הזה להגיד תוכחה ברבים ולהזכיר דברי חז"ל איך שיש פרועות ראש כנגדו משום עת לעשות, וגם אפשר לסמוך על דעת רבינו יונה דכיון דאינו מושים לבו מותר".

52 שו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק ד סימן כו אות ד):

Rav Sholom Kamenetsky offers the following parable: An ancient ship was discovered at the bottom of the ocean. Those chosen to explore the ship would need a combination of diving skills and extensive knowledge of history and archeology. Those in charge could hire divers and spend five years or more training them to become archeologists. Alternatively, they could hire archeologists and spend just a few months training them to become divers. Similarly, *kiruv* requires a combination of Torah knowledge and a few *kiruv* skills. It takes many years to amass a sufficient amount of Torah knowledge but the *kiruv* skills can be learned in a short amount of time. The latter is like diving. Therefore, it makes sense that *b'nei Torah* be trained in *kiruv*, rather than have less knowledgeable people trying to catch up on their Torah knowledge.⁵³

Rav Chaim Shmuelevitz would send the best of his students to engage in *kiruv*,⁵⁴ a practice that was continued by Rav Yitzchak Ezrachi

"אך הוריתי שכל תלמיד חכם אף שצריך לעצמו והוא גדול מאד מחוייב ללמד מקצת זמן גם עם אחרים אף שמתבטל מתורת עצמו והבאתי ראייה מהא דרבי פרידא שלימד לתלמיד קשה הבנה שהוצרך ללמד עמו ד' מאות זימני בעירובין דף נד ע"ב אף שבזמן הזה היה יותר טוב אם למד לעצמו והיה לו שכר גדול חי ד' מאות שנה וכל דורו הביא בזכות זה לעולם הבא, שלכאורה היה אסור דלעצמו היה עדיף, דהוא למד עמו במקצת הזמן שמתחייב לבטל מתלמודו ולמד עם אחרים, ומסתבר לי שהוא גם כן שיעור מעשר עשירית הזמן שיש לו ללמוד תורה ואולי יכול להוסיף עד חומש וצריך עיון לענין השיעור".

אבל עיין מה שכתב בשם הרב חיים קנייבסקי בדרך שיחה ובתורתו יהגה.

דרך שיחה (חלק א עמוד 509):

"שאלה: חכם אחד מלונדון הזמין לשיקו לדרוש בענין הפרשת זמן לקירוב רחוקים ושואל מה יגיד האם יכול לומר חידושו של הגאון הרב משה פיינשטיין שחייב אדם להפריש גם מעשר מזמנו?
תשובה: זה כשבאים אליך תקדיש עשירית מזמנך אבל איני יודע אם גם חייב לבוא לאחרים. וגם כשזה נוגע לביטול תורה—איני יודע אם צריך".

בתורתו יהגה (חלק ב עמוד 263):

"וכן השיבני הגר"ח קנייבסקי על השאלה אם חובה בימינו על כל אחד ואחד לצאת לפעילות לקירוב רחוקים, וזה לשונו מי שעוסק בתורה פטור מהכל בזמן הזה".

וכמו כן בשאלת הרב (עמוד 62) שבחור ישיבה לא מחוייב לעסוק בקירוב אם זה יפריע לסדרי לימוד שלו.

שו"ת דברי חכמים (עמוד 862) מביא את דברי הסטייפלר, הרב שניאור קוטלר, הרב מאיר חדש והרב יוסף שלום אלישיב, שמשמע שכולם חולקים על דעה זו של הרב משה פיינשטיין. וכן שמעתי מהרב אשר וייס, שחולק על הרב פיינשטיין. אבל יש לציין שרוב פוסקים האלה מסכימים שיש חיוב מסוים על אברכים [ולא על בחורי ישיבה] להקדיש לפחות לילה אחד בשבוע ללמוד אחינו הרחוקים מיהדות וכמו שנביא הרבה דעות בענין זה בנספח א בסוף הספר. וכן הדיון הוא אם חיוב זה שייך גם כן לבחורי ישיבה ואם אפשר לתת שיעורים לזמן שיקדיש במילוי חיוב הזה.

53 הריון "The Klal Perspectives Journal" (בתאריך 19, 2012, December).

54 הרב חיים שמואלביץ, מובא ביריון, "The Jewish Observer" (סיון, תשל"ג).

(as *mashgiach* of the Mirrer Yeshiva) as well.⁵⁵ The Steipler Gaon,⁵⁶ Rav Elazar Menachem Shach,⁵⁷ Rav Yosef Shalom Elyashiv,⁵⁸ and many others instructed *kollel* students to devote at least one night each week to go and teach Torah to the unaffiliated. In appendix I, I have cited some of their proclamations in this matter.

There is evidence that the obligation of teaching ignorant, unaffiliated Jews is greater than the obligation of teaching others. The Gemara contrasts teaching Torah to a friend's son (who presumably has learned Torah from his father) to teaching Torah to the son of an ignoramus (who presumably has not learned Torah). Whereas the reward for the former is to merit sitting in the Heavenly Yeshiva, Hashem annuls any (evil) decree that He has made for the latter.⁵⁹ The *Rif* deduces from the Gemara that the former are rewarded only in the World to Come whereas the latter receive reward in this world as well,⁶⁰ meaning that it

- 55 לפי עדות אחת מתלמידיו, הרב שמוחה בונים ברנר.
- 56 מכתבים ומאמרים ממרן אלקור מנחם מן שך (מכתב תשמ"א).
- 57 מכתבים ומאמרים ממרן הרב אלקור מנחם מן שך (חלק ו' מכתב תשמ"ב):
 "גם אני מצטרף וחותם על כל מה שנאמר למעלה על גודל החיוב שיש בזה לפעול ולחוק כמו שכתב מוה"ר הרב יוסף שלום אלישיב. – אלקור מנחם מן שך".
- 58 כתבוני לדורות מוהרב יוסף שלום אלישיב (עמוד פ, מכתב בשנת תשנ"ג):
 "כידוע, המצב הרוחני בארצנו הקדושה נורא מאד... ואחינו בני ישראל תנוקות שנשבו הולכים מדחי אל דחי... ומחובותינו להציל, והרי כל ישראל ערבים זה לזה... אי לואת אנו פונים בזה בקריאה נרגשת לאברכי כוללים... ויתנדבו לפעולות של הצלת נפשות ישראל מרדת שחת... וגו'".
 ובמכתבו בחודש ניסן תש"ע, כתב הרב יוסף שלום אלישיב:
 "על כן גדולה עד מאד זכותם של מוזכי הרבים – שלוחי דידן, הפועלים... להרבות כבוד שמים, ולהרבות חיילים למלאכת הקודש, אשר יש בה תורה וגמילות חסדים והעמדת הדת על תילה. ובמיוחד לעת הזאת כאשר רבים מבקשים לשמוע דבר ה', מצווה רבה לקחת חלק בעבודתם – עבודת הקודש ממש, הן בפועל ממש להימנות עם התלמיד חכם היוצאים לעם שבשדות להביא דבר ה' – זו הלכה, והן להשתתף בנטל הכספי".
- 59 בבא מציעא (דף פה ע"א):
 "ואמרי לה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל המלמד את בן חברו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר (ירמיהו טו, יט) אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד וכל המלמד את בן עם הארץ תורה אפילו הקדוש ברוך הוא גוזר גזירה מבטלה בשבילו שנאמר (ירמיהו טו, יט) ואם תוציא יקר מוולל כפי תהיה".
 ופירש הבן יהודע (שם):
 "הטעם דאמרו בבבא בתרא דף ח ע"א, דאמר רבי אין פרענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ, והביא הוכחה לזה ממעשה רב עיין שם, וכיון דמלמד תורה לבן עם הארץ אשר היה זה הבן גם כן יוצא עם הארץ, דנמצא ממעט עמי ארצות, וממילא ממעט הפרענות, לכן יש כה בוכותו לבטל גזרה של פרענות".
- 60 פירוש הר"ף על העין יעקב (בבא מציעא, שם):
 "המלמד בן עם הארץ תורה אפילו הקב"ה גוזר גזרה מבטלה. דהיינו, מעלה יתרה גם בעולם הזה, מה שאין כן במלמד בן חברו שכל שכרו הוא לעולם הבא".

is preferable to teach the son of an ignoramus. The *Ohr Zarua* cites this preference as practical halachah.⁶¹

Quoting this Gemara, Rav Asher Weiss⁶² points out that the Gemara describes a dispute between Rabi Chanina and Rabi Chiya.

Said Rabi Chanina to Rabi Chiya:

“You dare to argue with me? If God forbid the Torah would be forgotten from the Jewish nation, I could restore it with my intense analysis.” Rabi Chiya responded by saying, “You are arguing with me? I ensured that the Torah should not be forgotten in Israel. What did I do? I went and sowed flax and made nets [from the flax cords]. I [then] trapped deer, whose flesh I gave to orphans and prepared scrolls [from their skins] upon which I wrote the Five Books [of Moshe]. Then I went to a town and taught the Five Books to five children, and the Six Orders [of the Mishnah] to six children. I then commanded them, “Until I return, teach each other the Chumash and the Mishnah;” and thus I preserved the Torah from being forgotten in Israel.” This is what Rabbi [meant when he] said, “How great are the works of Chiya!”⁶³

61 ספר אור זרוע (חלק א, אלפא ביתא סימן ד):

“אלמא עדיף המלמד תורה לבן עם הארץ שהוא אפל [אותיות אל"ף] וחשוך בעולם מהמלמד לבן חבירו תלמיד חכם. וכן כתב ספר חסידים (סימנים תקקמו ותקקמו): טוב שיחזור ההלכה עם אותם שאינם יודעים כל כך כמוותו כדי שלא ילכו בטלים משיחזור עם חבריו הדומים לו כמו שאמרו חכמים 'המלמד עם הארץ תורה מבטל גזרות'.”
וברור שאין זה חיוב להקדים עם הארץ על מי שלמד אלא סדר עדיפות.

ולא הבאתי הספר חסידים בפנים בגלל שבסימן תקקמו כתב “שנים שוים וחפצים ללמוד ואין סיפוק במעות אלא לאחד מהם מוטב יותר לעסוק שילמוד בן תלמיד חכם מאותו שאביו אינו תלמיד חכם.” וראיתי בספר משיבת נפש של הרב משה יגודיוב (עמוד קעח הערה 2) שהביא סתירה זו ותירץ שיש שלושה דרגות: בן עם הארץ, בן חבר ובן תלמיד חכם. ואמנם בן עם הארץ עדיף ללמדו מבן חבר, אמנם בן תלמיד חכם עדיף מכולם. והודוש גדול לעשות עוד חילוק, בלי שום רגליים לדבר, אף על פי שעל ידי זה מתורץ עוד מקומות בחז"ל שמראים עדיפות ללמד בני תלמידי חכמים וכמו שבעל המשיבת נפש מביא שם. וצריך עיון.

62 הרב אשר וייס, בשיעור שנתן לכינוס מקרבים בברזיל (תשע"ד).

63 בבא מציעא (דף פה ע"ב):

“כי הוּוּ מינצו רבי חנינא ורבי חייה אמר ליה רבי חנינא לרבי חייה בהדי דידי קא מינצית חס וחלילה אי משתכחא תורה מישראל מהדרנא לה מפילפול אמר ליה רבי חייה לרבי חנינא בהדי דידי קא מינצית דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל מאי עבידנא אולינא ושדינא כיתנא וגדינא נשבי וציידנא טבי ומאכילנא בשרייהו ליתמי ואריכנא מגילתא וכתבנא חמשה חומשי וסליקנא למתא ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה חומשי ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי ואמרנא להו עד דהדרנא אתנינא אקרו אהדדי ואתנו אהדי ועבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל היינו דאמר רבי כמה גדולים מעשי חייה”.

Both Rabi Chiya and Rabi Chanina were great students of Rabi Yehuda Hanasi. Rebbi implied that Rabi Chiya's actions were greater than those of Rabi Chanina. In the above-mentioned argument, why didn't Rabi Chiya respond to Rabi Chanina's argument that theoretically he would be able to restore the Torah were it to be forgotten with the case related in Gemara *Sukkah*, where Rabi Chiya actually restored the Torah where it was forgotten it (instead of bringing the case where he prevented it from being forgotten to begin with).⁶⁴

By way of explanation, Rav Weiss cites a Gemara in *Kesubos* that repeats the story of Rabi Chiya going from town to town to teach the children. However, In *Kesubos*, the Gemara adds that Rabi Chiya "went to a city **where there were no teachers**."⁶⁵ Teaching Torah in places where it was desperately needed is what made this incident greater than the incident of restoring Torah when it had actually been forgotten.

F. PERSONAL TORAH STUDY VS. TEACHING STUDENTS

A contemporary Torah leader recently urged a student to move out of town in order to engage in outreach. "The future of the Jewish nation," he explained, "is not Boro Park, Williamsburg, Gateshead, or Yerushalayim; it's the ba'alei teshuvah and converts in the far-flung communities across the globe. If you stay in the major centers of Yiddishkeit, your destiny is in doubt, only by going out and hanging on to the coattails of the ba'alei teshuvah and converts can you guarantee your survival."

In another instance, a *kollel* student, who was considering relocating to an out-of-town community *kollel*, posed the following question to his Rosh Yeshiva. "It's well-known that Rav Aharon Kotler guaranteed

64 סוכה (דף כ ע"א):

"דאמר ריש לקיש הריני כפרת רבי חייא ובניו שבתחלה כשנשתכחה תורה מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה חזרה ונשתכחה עלה הלל הבבלי ויסדה חזרה ונשתכחה עלו רבי חייא ובניו ויסדוה".

65 כתובות (דף קג ע"ב):

"וסליקנא למתא דלית בה מקרי דרדקי ובתיבנא חומשא חומשי לחומשא ינוקי ומתננא שיתא סידרי לשיתא ינוקי לכל חד וחד אמרי ליה אתני סידרך לחברך והיינו דאמר רבי כמה גדולים מעשה חייא".

any *kollel* student who goes out to a community to teach Torah that his children will not be harmed. However, when we see the degeneration of today's society and how the pull of the street adversely affects so many children, from even the best homes, perhaps Rav Aharon's assurance is no longer relevant?" His Rosh Yeshiva, one of the most prominent Roshei Yeshiva in the world, replied as follows. "Not only is Rav Aharon's promise still in force, but it's quite the opposite! When so many children are falling away from Yiddishkeit, only by moving out of town to teach can we avail ourselves of Rav Aharon's pledge and ensure our children's future!"⁶⁶

Many Torah-observant Jews feel that they simply do not have enough time to devote to both their own studying and to teach or tutor others as well. But, the truth is that by imparting our Torah wisdom to others we are not losing out on our own studies.⁶⁷

The Sages make it clear that ultimately, a teacher will better retain the Torah⁶⁸ he has learned, or that he will understand it in much greater depth.⁶⁹ He may even forget his Torah if he does not teach it, as in fact happened to the great Rav Elazar ben Arach who mistakenly thought that his students needed him more than he needed them.⁷⁰ The Sages

66 הספר "The Importance of Kiruv/Outreach in Our Time" מהרב משה יודקובסקי.

67 ילקוט מעם לועז (מסכת אבות פרק ד משנה ו):

"ואם נוהג טובת עין ואינו כובש תורתו, אלא מלמדה לאחרים, מספיקים בידו וללמוד עוד וללמד לאחרים. שיעשה כמעין המתגבר שאינו חסר מאומה מכל מה ששואבים ממנו. ונמשלה המצוה לנר והתורה לאור. וכשם שהנר שהוא דולק, אפילו אלף אלפים מדליקים ממנו אינו חסר. כך כל מי שיתן למצוה אינו מחסר נכסיו. ואם המצוה כך, התורה על אחת כמה וכמה, שנמשלה לאור מאיר... אלא יחדש ויוסיף על לימודו, ותהא לו סייעתא דשמיא ללמד אחרים..."

68 בספר חסידים (סימן תקמו):

"ואף על פי שמפסיד מעט מתורתו, תורתו מתקיימת בידו".

69 גמרא (תענית דף ז ע"א ומכות דף י ע"א):

"ומתלמידי יותר מכולם".

מהר"ל (חידושי אגדות על סנהדרין דף צט ע"ב):

"זה שמקבל האדם עצמו השלמה יוצרף על ידי שמשפיע לאחרים ומוציא תורה אל הפעל כאשר הוא משפיע אל אחר... והנה הוא עצמו כאשר יושלם השלמה הזאת... נחשב כאילו עשאו לעצמו".

ועיין בתוספות יום טוב (מסכת אבות פרק א משנה ו).

70 רשפי אש דת (שער התורה) של הרב משה יהואל הלוי אפשטיין (הרב מאזורוב):

"והנה בזה יש עוד ענין כי צריך הרב ללמד תורה לאחרים בשביל עצמו שלא תשכח תורה ממנו, כי כשם שאי אפשר לתלמידים בלי רב אי אפשר לרב בלי תלמידים. ונביא בזה את הספור הנפלא שמוספרים חז"ל (קהלת רבה פרק ז) חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, כל זמן שהיה קיים היו יושבין לפניו, כשנפטר – הלכו ליבנה, הלך רבי אלעזר בן ערך אצל אשתו לאמאוס, מקום מים יפים ונוה יפה. המתין להם שיבואו אצלו ולא באו. כיון שלא באו בקש לילך אצלם ולא הניחתו אשתו. אמרה: מי צריך למי? אמר לה: הם צריכים לי. אמרה לו: מי דרכו לילך אצל מי? ... שמעו לה וישב לו עד ששכח תלמודו".

knew how hard it would be for us to internalize this lesson. Therefore, they repeatedly pointed out the enormous benefits of teaching others.⁷¹

We cited a Gemara above,⁷² which describes how Rabi Chiya hunted deer to make parchments of Torah which he then distributed in town after town where he taught children Torah. This must have been enormously time-consuming and distracting from his own learning. Yet, the Gemara continues that in the Heavenly Yeshiva, Rabi Chiya sat ahead of Rabi Chanina,⁷³ because Rabi Chiya merited being greater than Rabi Chanina, who was renowned for his intense Torah analysis.⁷⁴ This reward, said Rav Gershon Edelstein, was commensurate with his actions, for since he was providing the merit of Torah study for the masses, he merited more Divine assistance in achieving otherwise unattainable results in his own learning.⁷⁵

Teaching Torah constitutes spiritual charity.⁷⁶ Rav Moshe Sternbuch⁷⁷ quotes Rav Shimon Shkop as saying that spiritual charity metaphysically enriches the giver just as monetary charity brings wealth to the donor.⁷⁸

-
- 71 קידושין (דף ל ע"א):
 "כל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מחר סיני".
 בבא מציעא (דף פה ע"א):
 "כל המלמד את בן חברו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה".
- 72 בבא מציעא (דף פה ע"ב).
 בבא מציעא (שם):
- 73 "אמר רבי יירא אמש נראה לי רבי יוסי ברבי חנינא [בחלום] אמרתי לו אצל מי אתה תקוע [יושב במתיבתא דרקינע] אמר לי אצל רבי יוחנן ורבי יוחנן אצל מי אצל רבי ינאי ורבי ינאי אצל מי אצל רבי חנינא ורבי חנינא אצל מי אצל רבי חייא".
 74 שהרי סדר הישיבה שם הוא לפי הגדלות בתורה. ושמומרים בישיבה הלך אחר החכמה [הרב גרשון אדלשטיין, עיין הערה הבאה].
 75 הרב גרשון אדלשטיין בנאום לכינוס לב לאחים, ניסן תשע"ד.
 ובחקשר לזה, ציטט הרב אדלשטיין את החובות הלככות (שער אהבת ה' פרק ו):
 "וראוי לך, אחי, לדעת, כי זכויות המאמין, אפילו אם יהיה מגיע אל התכלית הרחוקה בתיקון נפשו לאלקים, יתברך, ואילו היה קרוב למלאכים [לנביאים] במידותם הטובות ומנהגיהם המשובחים והשתדלותם בעבודת הבורא ואהבתם הזכה בו, אינם זכויות מי שמורה בני אדם אל הדרך הטובה ומיישר הרשעים אל עבודת הבורא".
- 76 ספר אהבת חסד (חלק ג פרק ז):
 77 ויש עוד דל אחד והוא העני בדעת והוא דל יותר מן הכל.
 ספר טעם ודעת (ויצא כח, כב):
 "ועכשיו ראיתי מתלמידי הגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל בשמו 'מה צדקה בממון יש בזה סגולה להעשיר בעליה אף ברוחניות כשרונות וידעויות אם מפריש מהם מעשר יתעשר שבעתים ברוחו' והיינו שמחויב צדקה היא להטיב בחכמה ולעולם אין אדם מפסיד מן הצדקה וגם כשמעניק מדעתו והכמתו לא יחסר לו לעלות במעלות התורה ואם יש לו תלמיד בנעדרותו יזכה לברכת ה' להרבות תלמידים בחייו".
- 78 כתובות (דף נ ע"ב):
 "הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד' (תהלים קיב, ג) חד אמר זה הלומד תורה ומלמדה וחד אמר זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאלין לאחרים".

Rav Sternbuch adds that he heard from many students who did not see blessing in their own learning, despite their prayers and extensive efforts, that they began to succeed once they decided to help weaker students.

G. BIRCAS HATORAH

Before teaching Torah to a non-observant man, it is not necessary to request that he recite the *berachos* on the Torah.⁷⁹ (Of course, if he

וביאר שם המהרש"א:

"בוה דומה המלמד אחרים לצדקה. כמו שהנותן צדקה לא רק שלא נחסר לו כלום אלא עוד מוסיף לו ברכה. כך הוא המלמד לאחרים, לא רק שאינו מחסיר מתורתו כלום, אלא עוד מוסיף לו לימוד".

שערי יושר (הקדמה):

"קניני החכמה... לא ניתן לו לעצמו רק להיות גובר על זה לחלק למי שראוי לזה... שכמו שהממונה על אוצרות הממשלה באוצר קטן, אם ישמור תפקידו כראוי או יתמנה להיות גובר על אוצר גדול מזה, אף אם לא יצטיין במעלות אחרות ולהיפך, אם יתגלה חסרון במשמרתו, לא יועילו לו כל מעלות שימצאו בו, ויורידוהו למשרה קטנה מזה, כמו כן באוצרות שמים הנתנים לאדם, אם מעשר כראוי ממלא תפקיד הגוברות שלו כראוי ליטול לעצמו כפי דרכי התורה, ומחלק למי שראוי כמו כן על פי הוראת התורה, אז יתעשר ויתמנה לגוברות על אוצר גדול מזה וכן הלאה למעלה למעלה, למען יתקיים רצון העליון בהטבת הכלל על ידי שמירת האוצר, ובוה איש נאמן רוח עושה רצון קונו יתברך... ואולי יש להסביר ענין זה מה שאמרו ומתלמידי יותר מכולם, שמלבד ענין המטבעי שבוה, הנה סגולת הצדקה והמעשר הרוחני מועיל לזה להתעלות ולהתגדל, כמו בסגולת מעשר כספים".

שו"ת מנחת שלמה (חלק א סימן צא):

"אגב ראיתי בהדר גאונו סובר בפשיטות דלגמרא דידן אם אחד נמצא במצב שהוא אנוס על הברכה ואינו יכול בשום אופן לברך ברכת התורה דגם אסור לו ללמוד תורה משום דכמו שאסור ליהנות מעולם הזה בלא ברכה כך אסור גם ללמוד תורה והברכה מעכבת דלמודו לא חשיב מצוה אלא עבירה, והוא חדוש גדול, שהרי לא מצוינו שיאמרו חז"ל שאסור לעשות מצוה בלא ברכה כמו שאמרו לענין ברכת הנהנין ולמה יתבטל מלמוד תורה שהוא יותר חשוב מכל המצוות שבתורה בגלל זה שאינו יודע לברך".

שו"ת שבט הלוי (חלק ט סימן סא):

"שאלה: האם יכולים לשלוח להם דברי תורה אף שהם לא מברכים ברכת התורה?

תשובה: אם הדברי תורה יביאו אותו לשמור מצות ולבסוף גם יברך מותר לשלוח".

שו"ת תשובות והנהגות (חלק ה סימן יט):

"ונשאלתי מעוסק בקירוב שמוסר שיעור לחפשים בעניני יהדות אם השומעים חייבים בברכת התורה, וכיון שאין השומעים יודעים לברך צריך הדורש לברך ולומר להם לכוון לצאת בברכתו. ולעניות דעתי נראה דכיון שאין השומעים מתכוונים למצות תלמוד תורה כלל ורק באים כדי להכיר מה הם דעות ומנהגי הדתיים, אין בוה כלל חיוב ברכת התורה. מיהו כשמתקרבים יותר לדת ומשוכנעים קצת באמינות תורתנו הקדושה, ויש להסתפק שבאים לשיעור לא רק להכיר מנהגי הדתיים אלא רצונם גם לידע התורה כדי לקיימה, אולי כדאי ותועלת להודיעם שלימוד התורה חייב בברכה ויברך ברכת התורה עם הפסוקים שלאחריה, כדי שיכירו חשיבות לימודם כראוי. [ועל כל פנים אין לחשוש שאסור ללמדם קודם ברכת התורה, וכמו שכתוב במקום אחר שאין איסור ללמוד קודם ברכת התורה ואין כאן מקום להאריך]".

חשוקי חמד (ברכות דף כא ע"א):

"שאלה: מעשה בן תורה שנסע באוטובוס מירושלים לתל אביב, לידו ישב שוטר גלוי ראש שאינו שומר תורה ומצות, מעיין בעתו. חשקה נפשו של הבן תורה לקרב לב שכנו לאביו שבשמים הוא פנה לשוטר ואומר לו סלח לי, על דש חולצתך כתוב ישראל, אולי תרשה לי לספר לך מהי המשמעות של התיבה 'ישראל'? לא אגזול ממך הרבה זמן...ברצון, השיב השוטר. אמר לו 'ישראל' הם ראשי תיבות של אברהם יצחק יעקב שרה רבקה רחל לאה. כלומר כשאנחנו מוזכרים ישראל, אנו צריכים להזכיר ולהתנהג בהתאם למעשיהם של האבות והאמהות ע"ה. ולאחר פירוט הדברים עם דוגמאות מעשיות, סיפר לו הבן תורה שחידושו זה נמצא בתורתו של הבן איש חי, שהיה גדול היהודים בעירק היא בכל. ומכאן זהו רומזו הדברים לתלמוד בבלי, ובנתיים

is a believer and he will not be offended by the request, he should be encouraged to recite the *berachos*.) It is certainly not necessary to ask a woman to recite the *berachos* on the Torah.⁸⁰

Some authorities suggest beginning every Torah class by saying *Bircas HaTorah*. Ideally, you should encourage the participants to recite the *berachos* with you. Alternatively, you can say the *berachos* and ask the participants to have intention to fulfill their obligation with your *berachos*.⁸¹

When it not feasible to say the *berachos* on the Torah, such as when an Israeli taxi driver requests that his passengers relate some Torah thoughts, or when one relays a Torah idea in a meeting, etc., it is permissible to do so even though the listeners have not said *Bircas HaTorah*.⁸²

H. TEACHING TORAH TO NON-JEWS

Outreach professionals out in the field quickly learn that they will ultimately interact with quite a few non-Jews who are interested in studying Torah. In some cases, a non-Jew who is dating or “married” to a Jew wants to find out more about Judaism. In many cases, interest comes from potential converts to Judaism. In other cases, outreach programs and lectures are attended by non-Jews who erroneously believe that they are Jews. Quite often, individuals whose fathers are Jewish but mothers are not are the ones who are seeking to learn more.

השוטר לבש כובע והטמין את העתון בכיס וכמעט שוחחו שעה בדברי תורה ערבים. וכשנפרדו אמר לו השוטר מה שדברת עמי הם דברים רבי ערך לעומת העתון.

נשאלת השאלה הרי נאמר במסכת ברכות דף כ"א ע"א מניין לברכת התורה לפני מן התורה. שנאמר כי שם ה' אקרא אבן גדול לאלקינו. ואיך היה מותר לשוחח דברי תורה עם השוטר שלא בירך ברכת התורה לפניו?

תשובה: הצעתי שאלה זו לפני שנים רבות לפני מורי וחמי מרן הגאון רב יוסף שלום אלישיב והשיב לי: השוטר לא נתכוין לקיים בשיחה זו מצות תלמוד תורה ויתכן שבאופן זה לא חייבים לברך על התורה. כי הוא התעניין בתורה לשמוע חכמתה ובינתה אבל לא נתכוין לקיים בשיחה זו מצות עשה ושננתם לבניך ודברת בהם.

ויש להביא ראיה לכך מהנאמר בחכמת שלמה (אורח חיים סימן תרפ"ז סעיף ב) שהקשה, מה רבותא דמבטלין תלמוד תורה למקרא מגילה, הרי מגילה הוי נמי תורה? והשיב: אם מכווין למצוות מגילה, לא מקיים בו תלמוד תורה. ועיין שם. אם כן כל שכן שאם מכווין לחכמה, לא מקיים בזה מצוות תלמוד תורה, ולכן מותר לדבר עמו הגם שלא בירך.

וכמוזמה שבזמן אחר השיב לי מורי וחמי שברכת התורה היא מצוה, אבל אם אי אפשר לברך כגון שלא זוכר מה מברכים עליה, אין איסור לתלמוד, ואם כן כשלא ניתן לבקש מהשוטר בשלב זה שיברך עדיף שילמד ולא יתבטל מהתורה הגם שלא בירך, וצריך עיון".

80 ספר "The Weekly Halachah Discussion" מהרב דניאל נוישטט (פרשת חיי שרה שנת תשס"ג) מיוסד על שיטת הגר"א שהובאו דבריו בביאור הלכה (סימן מז סעיף יד).

81 הרב אשר וייס, כינוס למקורבים בצרפת.

82 כן פסק הרב אשר וייס, בכינוס למקורבים.

The Talmud forbids teaching Torah to non-Jews. This prohibition may have great ramifications on outreach.

Although we do not have an obligation to give *tochachah* to non-Jews,⁸³ nor do we apply the principle of *arvus* to non-Jews, some authorities maintain that we are obligated to prevent non-Jews from transgressing the Seven Noachide Laws.⁸⁴ (See endnote III.) Certainly, the prohibition of *lifnei iver* applies to our relationship with non-Jews as well.⁸⁵

This section develops the background and application to these issues.

1. The Prohibition on the Non-Jew

The first verse that a Jewish child learns is תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב.⁸⁶

The Gemara explains that the word מורשה has one of two meanings. It can mean either that it is our inheritance—i.e., the Torah belongs to the Jewish People—or it is our betrothal. The Gemara states that a non-Jew who studies Torah is figuratively transgressing theft or adultery.⁸⁷

- 83 רש"י (סנהדרין דף עה ע"א):
 "דבן נח... דלהוכיחו לא היה מצווה דהוכח תוכיח את עמיתך כתיב (ויקרא יט) ולא גר תושב".
- 84 ספר חסידים (סימן תתשכד):
 "אם הוא אדם נכרי עושה עבירה אם יוכל למחות ימחה שהרי שלח הקב"ה את יונה לניוה להשיבם כי כשהקב"ה כועס אין עת רצון לבניו".
- 85 ביאור הרב פערלא על ספר המצוות לרב סעדיה גאון (מנין ששים וחמש הפרשיות פרשה נו):
 "דבני נח ליתנייהו בכלל ערבות. ובדידהו ודאי לא שמענו אפילו איסורא בעלמא אלא מחד קרא דלפני עור לא תתן מכשול".
- 86 דברים (לג, ד).
 סוכה (דף מב ע"א):
 "תנו רבנן קטן... יודע לדבר אביו לומדו תורה וקריאת שמע תורה מאי היא אמר רב המנונא תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב".
- 87 סנהדרין (דף נט ע"א):
 "ואמר רבי יוחנן עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה שנאמר (דברים לג) תורה צוה לנו משה מורשה לנו מורשה ולא להם וליחשבה גבי שבע מצות מאן דאמר מורשה מיגול קא גזיל לה מאן דאמר מאורסה דינו כנערה המאורסה דבסקילה".
 רמב"ם (הלכות מלכים פרק י הלכה ט):
 "עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה, לא יעסוק אלא בשבע מצות שלהן בלבד... ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה אבל אינו נהרג".
 ונראה בהמשך שלרוב הפוסקים אין זה איסור מוחלט, אלא שיש חלקים של התורה המתותרת להם ללמוד ויש גם כן תנאים מסויימים היכא שמתירים יותר.
 הלחם משנה (הלכות מלכים פרק י הלכה ט) היה מדייק מלשון הרמב"ם שהאיסור לעכו"ם ללמוד תורה אינו אלא דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. ולא כן כתבו כל האחרונים שברור להם שדין זה הוא איסור תורה ודרשה גמורה ונכלל באחת משבע מצות בגזל או בעריות וכדאיתא בשדי חמד (מערכת הגימל סימן ו אות ה). [ועיין בספר ומקרב בימין חלק א ריש סימן ו שמביא עוד הרבה מפרשים הסוברים כך.] ועוד נדבר על שיטת הרמב"ם בעצמו בהמשך הפרק.
 [וכתב הלחם משנה שהוא הדין בכנסי ששבת דהוי רק איסור דרבנן ודלא כמו שכתב החתם סופר (חלק ו סימן י ד"ה והנה) שנכרי ששבת עובר באיסור דאורייתא ומסתמא הוא הדין בלימוד תורה דהביא הרמב"ם את שני הדינים—איסור שביתה בשבת ואיסור לימוד בתורה—בהלכה אחת.]

(The practical distinction between the two approaches can be seen in endnote IV.) When a non-Jew studies Torah, he is not rewarded even as someone who performs a non-required mitzvah.⁸⁸

There are many qualifications to the prohibition of a non-Jew studying Torah:

1. A non-Jew is required to study the Torah that allows him to observe the Seven Noachide Laws⁸⁹ and he is compared to the high priest for doing so,⁹⁰ for he is obligated to study the Noachide mitzvos in order to fulfill them.⁹¹
2. According to the *Meiri*, a non-Jew who is preparing for conversion may study Torah.⁹² This was also the position of the

88 טורי אבן (הגיגה דף יג ע"א ד"ה אין מוסרין):

"אבל אי אמרת דהקפידה התורה על העכו"ם כל כך דשלא ברשות אסור משום גזל וחייב מיתה עליו, אלמא אין להם חלק ונחלה וזכרון בתורת משה כלל ולא דומה לאינו מצווה ועושה דשאר מצוות אלא אדרבה מסתמא מצווה שלא לעשות, מכל מקום אפילו ברשות ישראל נהי דאיסורא ליכא אפילו הכי דררא דמצוה מיהא נמי ליכא דאי הוי ניהא לרחמנא עסק תורתם כאינו מצווה ועושה לא היה מרחקם כל כך ממנה לחייב מיתה שלא ברשות".

89 עבודה זרה (דף ד ע"א):

"היה רבי מאיר אומר מניין שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול תלמוד לומר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם מהנים ליום וישראלים לא נאמר אלא האדם הא למדת שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול".
והסבירו התוספות (שם) דאיירי שהגוי למד בשבעה מצוות ידידיה דאסור לו לתלמוד תורה שלנו. וכן הוא בפירוש במסכת סנהדרין (דף נט ע"א).

[והוסיף התוספות שם דיהודי הלומד תורה, אפילו ממזר, הוא קודם לכהן גדול, ואילו גוי העוסק בתורה שבעה מצוות דיליה הוה ככהן גדול.]

90 סנהדרין (שם):

"מיתבי היה רבי מאיר אומר מניין שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם מהנים ליום וישראלים לא נאמר אלא האדם הא למדת שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול התם בשבע מצוות ידידיה".

רא"ה (בבא קמא דף לח ע"א):

"הרי הוא ככהן גדול. פירוש שהוא מצווה יותר מכל אחד ואחד מישראל שיש בו מצוות יתירות, ולשון גוזמא נקט ולא דוקא היינו שהייב לתלמוד כדי לדעת מה לעשות ולא משום מצוות תלמוד תורה".

והסבירו המאזינים לתורה [המובא בשדי חמד כרך א דף קמב ע"ב ד"ה אמנם] שנקטו חז"ל בלשון "ככהן גדול" דווקא דאמרין בסוטה (דף כא ע"א) דמצוה בעידנא דעסיק בה מוגנא ומצללא בעידנא דלא עסיק בה לא מצללא, מה שאין כן תורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה מוגנא ומצללא.

וכן כתב התפארת ישראל (יבדים פרק יד סעיף קטן לו) שהוראת המעשה בשבעה מצוות ידידיה מותרת [בלי טעמן] ולא נחשב לימוד.

91 אבי עזרי (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה א):

"אבל עכו"ם העוסק בתורה הוא ככ"ג... שמצוות שהם מחוייבין יש עליהן חיוב לדעת וללמוד אותם אין זה בכלל עוסק בתורה אלא הוא עוסק במצוה שהוא מחוייב".

92 מאירי (סנהדרין דף נט ע"א):

"וכן הדין אם עסק בתורה שלא לכנות קיום עיקרי מצוותיה אלא שלבו חפץ לירד לידיעת תורתנו ותלמודינו ראוי ליענש מפני שבני אדם סבורים עליו שהוא משלנו מתוך שראוין אותו יודע ויבואו לטעות אחריו ומכל מקום כל שהוא עוסק בעיקרי שבע מצוות

Maharsha.⁹³ However, Rav Akiva Eiger forbids it.⁹⁴ Most *poskim* follow the ruling of the *Meiri* and the *Maharsha*.⁹⁵ However, Rav Yosef Elyashiv contends that we must be stringent to follow the view of Rav Akiva Eiger except in two situations of extenuating circumstances:

- It is permitted to teach Torah to a non-Jew who is married to a Jew and wishes to convert.⁹⁶
- Likewise, it is permitted to teach Torah to non-Jews when engaging in communal outreach endeavors with Jews where there are non-Jews who mistakenly believe that they are Jewish.⁹⁷

3. According to some authorities, a non-Jew is only prohibited from studying Torah if he is doing so with the intention of doing it as a

ובפרטשים ובמה שיוצא מהם אף על פי שרוב גופי תורה נכללים בהם מכבדין אותו אפילו ככהן גדול שאין כאן חשיב לטעות אחריו שהרי אף בשלל הוא עוסק וכל שכן אם הקירותו על דעת לבא עד תכלית שלימות תורתו עד שאם ימצאנה שלימה יהזור ויתגיר". מהרש"א (חלק א שבת דף לא בד"ה אמר ליה):

93 "ומיהו קצת קשה הא אין מקבלין גרים משום שולחן מלכים וכו' וצריך לומר הא דקאמר בא לפני הלל וגיריה וכו' לאו דוקא אלא דלא גיריה עד לבתר הכי שידע דגר אסור בכהונה ולא קאמר לעיל דגיריה אלא שקיבל עליו לגירי וכו' ואין להקשות דאם כן היאך למדו תורה קודם שנתגייר הא אמרינן בפרק ארבע מיתות דעכו"ם הלומד תורה חייב מיתה דיש לומר דהכא כיון שבא לגייר שרי ללמוד תורה".

94 שו"ת רבי עקיבא איגר (חלק א סימן מא):
 "וקצת מוכח בהיפוך דסבירא ליה לתוספות דאסור ללמוד קודם גירות מדלא תירצו כמהרש"א דלא גיריה עד שלמדו ואף דיש לומר דדחיקא להו לישנא דהש"ס מדאמרינן בא לפני הלל משמע דמיד גיריה מכל מקום היא גופא קשיא על הלל אמאי סמך על בטחונו שבסופו יהיה לשם שמים אמאי לא המתין לגיריה עד אחר שילמדו עמו ויתברר דכוונתו לשם שמים אלא ודאי דאסור ללמוד מקודם ויש לדחות קצת על כל פנים אודא ראיית המהרש"א ואין בכחי להתיר".

95 שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן צ):
 "ורבי עקיבא איגר עצמו כתב בדחייתו דהוא משום דבדיעבד הוא גר, הרי דאליבא דרבי נחמיה איכא ראייה מהלל אך רבי עקיבא איגר לא חש לזה שנצטרך לומר שרבי נחמיה פליג על הלל ומהרש"א חש לזה ואדרבה תמוה על רבי עקיבא איגר דהא בסתמא אין לנו לומר שיפלגו תנאי בתראי על הלל כל זמן שלא מפורש שלכן מסתבר כמהרש"א".

96 שו"ת צ"ץ אליעזר (חלק כא סימן כה):
 "מכל הלין נראה לעניות דעתי להלכה למעשה דמותר ללמד תנ"ך ומצוות מעשיות, וסידורי תפלה, וכיוצא בזה, לנכרי הבא להתגייר, ומה גם כי יש בכך חיזוק ובטחון יותר על קיומן אצלו לאחר הגירות. וגם עומדים על ידי כך מנכמה בחינות על תגובתו וכוננתו האמיתית להתגייר ולהסתפח לנחלת ה' וישראל עם קרובו... אבל להתמירים שהם הרוב וכוננר לעיל מותר בלאו הכי..."
 קובץ תשובות (חלק ג סימן קמ).

97 מכתב מהרב יוסף אפרתי—(חנוכה תשס"ז):
 "להלן רשמתי לעצמי סיכומי הדברים אשר זכינו לשמוע ממרן הרב יוסף שלום אלישיב...הקהילה המדוברת הינה קהילה רחוקה מקיים מצוות כדת וכדין ועתה באים אברכים תלמידי חכמים לקרבם ליהדות והתברר כי חלק מהחברי הקהילה הינם גויים הסבורים בטעות כי הם יהודים...ובדין לימוד תורה לגוי המצוי בתהליך לקראת גיוו...בנידון דיון שכוונת המטיל בגיור הגויים המצויים באותה קהילה הינה לחוק את יהדותם ורוחנותם של חברי הקהילה היהודית אפשר לנקוט כדעת מהרש"א".

mitzvah, thereby adding to his Seven Noachide Laws.⁹⁸ This transgresses the prohibition against initiating new religious practices. In addition, by so doing, the non-Jew is severing the special relationship of the Jews to their Torah—he is fallaciously showing that the Torah belongs to him as much as it does to the Jews, thereby undermining the distinctions between Jew and non-Jew and the special covenant that Hashem has with the Jewish People.⁹⁹ The *Meiri* adds that when Jews see that he is knowledgeable in the Torah, they will come to mistake him for a Jew and will even follow his leadership and listen to what he has to say in the name of the Torah.¹⁰⁰ However, if he studies Torah out of his love of wisdom in general, or simply out of curiosity,¹⁰¹ then it is permissible for him to study Torah.¹⁰²

98 שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צב ובמהדורה החדשה סימן נו אות ו):

"אולם ממשמעות לשונו של הרמב"ם, שכלל איסור שביתת שבת ואיסור לימוד תורה בבת אחת [עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה... וכן עכו"ם ששבת... כללו של דבר וכו'] יוצא ששני האיסורים טעם אחד להם, והוא: הוספת דת, והוספת דת היא רק במקוון לשם מצות תלמוד תורה. וכן יוצא מדברי המאירי, שכתב בסנהדרין, דדווקא בשתי מצות אלו, בתלמוד תורה ושבת, נאסר עליו לקיים, דנראה כמו שהוא משלנו ויבואו לטעות אחריו".

99 שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צ ובמהדורה החדשה סימן נה):

"ואפשר עוד, שהשבתה או העסק הגמור בתורה אסורים עליהם ביחוד לפי שהם כסימנים מובהקים לדת ישראל, ועכו"ם הקובע שבת או עוסק בתורה הרי כאלו מחדש דתם... ובאמת הדרשה של ר' יוחנן בסנהדרין דף נט ע"א: מורשה קדלת יעקב לנו מורשה ולא להם, מטעם נערה המאורסה או מטעם גול, שייכת רק במותי הבא ואמר שהתורה שלו ואינה מיוחדת לישראל, והרי כאלו גול במורתן ויתרון של ישראל, אבל לא כמו שקורא בספריהם של ישראל לשם ידיעה וחכמה. מכל האמור נראה שעיקר האיסור לעכו"ם ללמוד תורה הוא החשש שלא יבואו אחר כך ליטול התורה מישראל ולהכחיש יתרונם של ישראל בה. והנה המכון בדברי חו"ל, שהוא להם מעין נערה המאורסה או כאשת איש (לשון הספרי) או מטעם גול. והכוונה אחת היא—גזילת חברית שכרת ה' עם עמו ליחידו ולהפליאו מכל האומות".

100 מאירי (סנהדרין דף נט):

"וכן הדין אם עסק בתורה שלא לכונת קיום עיקרי מצוותיה אלא שלבו הפך לירד לידעת תורתנו ותלמודינו ראוי לענש מפני שבני אדם סבורים עליו שהוא משלנו מתוך שראוין אותו יודע ויבואו לטעות אחריו".

101 שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן נה אות ה):

"מכל מקום, האיסור הוא רק אם קובע הלימוד בתור מצוה ונוהג בעצמו מנהג ישראל. וכן בשבת, אם קובע יום מיוחד לשבתה, כנ"ל. מה שאין כן אם הוא יושב בטל מתוך עצלות או לומד תורה מתוך אהבת חכמה כמו שלומדים שאר חכמות, או מתוך רצון גרידא להכיר תורתן של ישראל, אז אין שום איסור, לא על העכו"ם ולא על ישראל המלמדו".

ועיין בשו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק ד סימן כו אות ג):

"בבית ספר היומי... וטודעו שהרבה תלמידים הם מנכריות שנתגיירו אצל הרעפארמער ואצל הקאנסערוואטיוון... אפשר שכיון שהם מחזיקים עצמן ליהודים וחולכין לבית הספר ללמוד מטעם שהוא מעשה יהדות ליכא איסור".

וזה נראה כחפז מדעת השרידי אש וכל שכן משיטת המאירי. אבל אפשר לומר שכאן היות שהתלמיד מחזיק את עצמו כיהודי בטעות [בשוגג] ולכן בא ללמוד תורה ברצון אמיתי ולא בא לרמות אף אחד וגם אם היה יודע שהוא לא יהודי לא היה בא לשם ללמוד [לא היו הוריו שולחים אותו] לכן לא חל האיסור אליו. ובראי חידוש גדול הוא ולא התכוון הרב פיינשטיין לסמוך על סברא זו אלא בצירוף לכמה סברות אחרות כמו שברור מהתשובה וגם אז רק להתיר בדוחק היות שככה המציאות והשוואל פרנסתו היה תלוי בה.

102 שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צ ובמהדורה החדשה סימן נה):

"והנה ברמב"ם הלכות מלכים פרק י הלכה ט, מביא הדין: 'עכו"ם העוסק בתורה חייב מיתה' ומוסיף: 'כללו של דבר, אין מניחים

4. Although there are opinions that the prohibition of a non-Jew studying Torah includes all aspects of the Torah,¹⁰³ most of the contemporary *poskim* limit the prohibition to certain aspects of Torah.¹⁰⁴ Many *poskim* say that a non-Jew may study *Nach* (but not *Chumash*).¹⁰⁵ Some authorities maintain that he may learn

אותם לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדעתם, אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצות, או יעמוד בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע. ואם עסק בתורה או שבת או חדש דבר מכין אותו ועונשין אותו. יוצא מדבריו, שהאיסור הוא רק בעושה לשם מצוה [והרי הוסיף בזה על שבע מצותיו... ונוהג בעצמו מנהג ישראל] ומתכוון לחדש דת, אבל לא בלומד מאהבת חכמה או להכיר תורתם של ישראל. [מתוך תיאבון לידיעת תורת ישראל] כמו בשבת, שאם ישב בטל אינו עובר, אלא רק בקבע יום לשבתה, כמו שכתב שם: אם עשאה ולעצמו כמו שבת [ועיין ברדב"ז שם שכתב כן] – כן הדבר בתורה, שהאיסור הוא רק אם קבע את הלימוד לשם מצוה והרי הוסיף בזה על שבע מצותיו וחידיש את דתם שלא כפי המצווה עליו.

איברא, שהרמב"ם עצמו כתב שם בהלכה י': 'בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצות התורה כדי לקבל שכר, אין מונעים אותו לעשותה (עמוד תקג) כהלכתה'. אולם כפי הנראה מחלק הרמב"ם בין אם הוא עושה לשם מצוה עצמית, שיש בזה חידיש דת והוספת מצוות, לבין אם עושה בתור אינו מצוה ועושה לשם קבלת שכר [אחר כך מצאתי ברדב"ז שכן כתב]. ואפשר עוד, שהשביטה או העסק הגמור בתורה אסורים עליהם ביחוד לפי שהם כסימנים מובהקים לדת ישראל, ועמ"ם הקובע שבת או עוסק בתורה הרי כאלו מחדש דתם".

שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן נו): 103

"מדברי התוספות יוצא ברור, שאסור ללמד תורה לעמו"ם ולא סתרי תורה בלבד, כדעת המהרש"א וברא שבע וגם במאירי לחגיגה דף יג ע"א עיין שם, שהרי לפני התוספות היתה הגויסא בחגיגה שם: המלמד תורה לעמו"ם עובר בעשה, וכבר העיר על זה המהר"צ חיות... אבל על כל פנים מוכח, שהתוספות סוברים דלאו דווקא סתרי תורה אלא כל דברי תורה אסור ללמד, וכן כתב הרי"ש במכשירין פרק ב משנה ז, לענין תינוק מושלך שספק ישראל וספק עכו"ם אסור ללמדו תורה".

הנה בשדי חמד הביא ספר מעשה איש שאסר כל לימוד תורה עם גוי אפילו לימוד לשון הקודש.

שדי חמד (מערכת האל"ף פאת השדה סימן קב, דף קמב ע"א ד"ה אסור ללמד תורה לעובד כוכבים ומזלות):

"בוהר הקדוש (פרשת אחרי דף עג ע"א וע"ב) החמיר מאד וזה לשונו וכל מאן דלא אתגור ויהבין ליה אפילו אות זעירא דאורייתא כאילו חריב עלמא ומשקר בשמא דקודשא בריך הוא וכו'. ובספר החרדים (במצות דרבנן פרק ז סעיף קטן לז) כתב דאסור ללמוד לעובד כוכבים ומזלות אף אות אחת והרב מהרש"ל בים של שלמה (בבא קמא דף לט) כתב משמע מכאן דלא היה שרי ללמוד תורה לעובד כוכבים ומזלות אף משום שלום מלכות וקל וחומר משום שכר הנאה... וגם השל"ה (מסכת שבועות דף קפה ע"א) החמיר מאוד גם הביא משם מוהר"ם גבאי דאין מלמדין אותו אפילו אל"ף ב"ת וכל המלמדו מורה שמשקר בשם הגדול כי כל התורה שמוותיו של הקב"ה והמלמד תורה לעובד כוכבים ומזלות מעיד על עצמו כאילו אינו אמת חס ושלום וכו' גם הרב דבר שמואל (סימן ע"ה) החמיר מאד..."

שו"ת יד אליהו (סימן מז): 104

"וכן הוא המשמעות בווהר פרשת אחרי קב דף לג וכמנה דוכתי בוהר קאי אסודות התורה הגם שכתב שם אפילו אות אחת זעירא וכו' צריך לומר הפירוש דעל כל זה קאי אסודות... וכן מצאתי בירושלמי פרק ב דפאה דף סה ע"ב וכן משמע ביפה תואר פרק פב סימן ט דף תנו עג ועיין מה שכתב הרשב"ם פרק יש נוהלין דף קז ד"ה לא תהא תורה וכו' וזה לשונו ומיהו מעיקרא לא היה חפץ לגלות לו טעמו של דבר דאסור לגלות להם טעמי תורה [ועיין מה שכתב רש"י סוף כתובות דף קיא ע"א ושלא יגלו את הסוד לאומות העולם פירש רש"י הסוד טעמי התורה או סוד העבור]".

שלטי הגבורים (על הרי"ף בסוף פרק קמא דעבודה זרה בשם הרי"א): 105

"נביאים וכתובים נראה בעיני שמוותר ללמדו שרואה בהן נחמות האמורים לישראל ותשובות שראוי להאמין לאפיקורסין ועל ידי כן אפשר שישלים דרכו עכ"ל" – היינו שאפשר שידבק בתורת ישראל – והביאו בשו"ת מעשה איש.

באר שבע (באר מים חיים סימן יד):

"נראה בעיני שישאר המלמד תורה לעכו"ם עובר על ולפני עור לא תתן מכשול, ולא נאמר זה אלא בתורת משה ומצותיו שנצטוו בהם ישראל, אבל נביאים וכתובים נראה בעיני שמוותר ללמדו, שרואה בהם נחמות האמורות לישראל, ותשובות שראוי

Chumash.¹⁰⁶ According to these opinions, this is why Hashem gave the Torah in seventy languages, which the Gemara states

להשיב לאפיקורס...ועוד נראה לי דאף רבי אמי עצמו לא אסר אלא למסור לעכו"ם דברי תורה עם טעמן ונימוקן וסודותיה וכן מדויק הלשון שאמר רבי אמי אין מוסרים דברי תורה, ולא אמר אין מלמדין דברי תורה".

וכן פסק המנחת יצחק (חלק ג סימן צח) שלימוד נ"ך לגוי מותר אבל תורה אסורה.

אבל משמע שהרמב"ם בין האוסרים כמו שכתב בתשובותיו בשו"ת פאר הדור סימן נ [אבל כתב שזה רק כשידינו תקיפה] וכן כתב המגן אברהם (אורח חיים סימן שלד סעיף קטן יז) שמביא בשם הש"ל"ה דסבירא ליה להחמיר גם בזה ועיין גם ובמחצית השקל, וכן בשו"ת דבר שמואל אבהב (סימן עז).

הגרות מהר"צ חיות (סוטה דף לה ע"ב):

106

"הנה כבר חילקו הפוסקים בין תורה שבעל פה דאסור אבל תורה שבכתב שרי, דעיקר הא דלא ניתנה תורה שבעל פה בכתב, הוא כדי שלא יאמרו האומות – ישראלים אנחנו".

וכן בשו"ת מחנה חיים הוא מוחלק בין חידושי תורה שבעל פה להלכות פשוטות, ומכל שכן שמותר ללמד לעכו"ם תורה שבכתב, אבל השרידי אש חולק על זה.

שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן נה):

"וראיתי בהגהת מהר"צ חיות (לחגיגה דף יג ע"א), שמביא בשם השיטה מקובצת לכתובות סוף פרק ב, שמחלק גם כן בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה. היינו, שעכו"ם אסור ללמוד תורה שבעל פה, אבל מותר בתורה שבכתב, וכפי הנראה הוא סומך על הירושלמי ומדרש רבה הנוכח לעיל, ובאמת מהנוכח לעיל אין להוכיח היתר לתורה שבכתב.

ומסנהדרין דף נט, יש להוכיח להדיק, שהרי הגמרא מקשה שם על רבי יוסי ממה שאמר רבי מאיר: עכו"ם ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, (עמוד תקד) ומשני, התם ב' מצוות דידיהו, ולמה לא משני, הא בתורה שבכתב והא בתורה שבעל פה, אלא על כרחק שאין הבדל בזה.

ובאמת קשה לחלק, שהרי עיקר הדרשה הוא על הפסוק תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב – והקרא הא מיירי גם בתורה שבכתב שצוה לנו משה. אחר כך בא לידי ספר שיטה מקובצת ועיינתי בו, ומצאתי שהוא אומר זה רק בדרך הוה אמינא, וגם זה רק בעבד משום שהוא שוה לאשה, וסומך על דברי הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה פרק א הלכה יג, שהאיסור ללמד אשה תורה אינו אלא בתורה שבעל פה".

ובין המתירים ללמד תורה שבכתב לנכרי היו המהרי"א אסאד (אורח חיים סימן ד), והנצי"ב בשו"ת משיב דבר (ביוור דעה סימן עז), תפארת ישראל על המשניות בזבחים פרק יד סעיף קטן לו [שלדבריו רק לימוד עם סוד וטעם אסור], רבי יהונתן אייבשיץ (אהבת יהונתן – הפטרה לפרשת שלח ד"ה שמעו) והמאור ושמש (ריש פרשת קהת).

ועל כל הנך דעות הקשה השרידי אש דלפי זה אמאי לא משני הגמרא בסנהדרין הא דעכו"ם העוסק בתורה הוא ככהן גדול, דמיירי בתורה שבכתב? וכן קשה על התוספות בחגיגה שם, שלא תירצו הא דאין מוסרים דברי תורה לעכו"ם, דמיירי בתורה שבכתב דהוא עצמו מותר, אבל לישראל אסור ללמדו.

וגם קשה מזה בשמות רבה (מו, א):

"בשעה שנגלה הקב"ה בסניו ליתן תורה לישראל אמרה למשה על הסדר, מקרא משנה תלמוד ואגדה...אמר לפניו: רבוננו של עולם, אכתוב אותה להם. אמר לו: איני מבקש ליתנה להם בכתב, מפני שגלוי לפני שאומות העולם עתידים לשלוט בהם וליתול אותה מהם ויהיו בוויים באומות, אלא המקרא אני נותן להם בכתב, והמשנה והתלמוד וההגדה אני נותן להם על פה, שאם יבאו אומות העולם וישתעבדו בהם יהיו מובדלים מהם". וכמו כן בתנחומא.

משמע דכשיבא תלמוד תורה שבכתב שלנו יש בזה איסור גילה. ויש ליישב בדוחק שמתיר להם ללמוד תורה שבכתב ורק שאסור להם לנסות ליטול את התורה מכלל ישראל ולקחת את זה לעצמם ולהגיד שאנו ישראל.

ובסוטה (דף לה ע"ב): "אמר לו רבי שמעון, לדבריהן היאך למדו אומות של אותו הזמן תורה? וברשי"י (שם, ד"ה היאך): "הלא לא נצטוו לכתובת בשבעים לשון אלא לבא וללמדה כל הרועה, שלא יהיה פתחון פה לאותם האומות", ושם איירי בתורה שבכתב ולא עברו כלל לישראל על לפני עור. והאוסרים ללמוד תורה שבכתב מותרים שזה רק היה צורך השעה, כדי לסלק טענת הגוים וכפי שמבואר במדרש.

was an opportunity for the nations of the world to study Torah.¹⁰⁷ (However, those who are stringent explain that this was a one-time halachic dispensation so that the non-Jews would not be able to say that had Hashem offered them the Torah they would have accepted.)¹⁰⁸ In fact, it was expected that the non-Jews, having access to the *Chumash*, would one day take it as their own and claim that they have replaced the Jewish nation as the Chosen People. This is in contrast to the Oral Law, which the non-Jew would not be able to steal, as we will explain below. The Oral Torah guarantees the uniqueness of the Jewish People because it is ultimately found in the minds and hearts of the Jewish nation and nowhere else.¹⁰⁹ When the Greeks,

107 סוטה (דף לה):

"תנו רבנן כיצד כתבו ישראל את התורה רבי יהודה אומר על גבי אבנים כתבוהו שנאמר (דברים כו) וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת וגו' ואחר כך סדו אותן בסוד אמר לו רבי שמעון לדבריהן היאך למדו אומות של אותו הזמן תורה אמר לו בינה יתירה נתן בהם הקב"ה ושיגרו נוסרין שלהן וקילפו את הסיד והשיאוה ועל דבר זה נתחתם גור דינם לבאר שחת שהיה להן ללמד ולא למדו".

ועל זה כתב בהגהות מהר"צ חיות (שם):

"לדבריהן איך למדו אומות של אותו הזמן תורה, נ"ב אף על גב דקיימא לן חגיגה דף יג אסור למסור דבר תורה לעובד כוכבים שנאמר לא עשה כן לכל גוי הנה כבר חלקו הפוסקים בין תורה שבעל פה דאסור אבל תורה שבכתב שרי, ועיקר הא דלא נתנו תורה שבעל פה בכתב כדי שלא יאמרו האומות ישראלים אנהנו וכו', ועוד בדוקא נקט עובר כוכבים של אותו הזמן דלהם הותרה מטעם שהביא רש"י כאן שלא יהא להם פתחון פה לומר לא היה לנו מהיכן ללמוד".

וכן תירץ בתשובות מהר"א (אורח חיים סימן ד) ובשו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צ ובמהדורה החדשה סימן נה).

108 רש"י (סוטה שם ד"ה היאך):

"הלא לא נצטוו לכותבה בשבעים לשון אלא לבא וללמדה כל הרוצה, שלא יהיה פתחון פה לאותם האומות".

וכן כתב בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן צ):

"ויש מקום לחלק בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה דאולי תורה שבכתב לא נאסר דהרי נתחייבו ישראל כשנכנסו לארץ לכתוב את התורה על גבי האבנים בשבעים לשון כדי שכל אומות העולם יעתיקו את התורה וילמדו אותה כמפורש בסוטה דף לה ע"ב, ואם אסור ללמדם אף תורה שבכתב הרי היה זה דבר אסור ונצטרך לומר שהיה זה הוראת שעה לעבור על האיסור בשביל שלא יהא פתחון פה להאומות לומר לא היה לנו מהיכן ללמודה שאם אין לנו הכרח לא נימא כן, שלכן אולי ליכא האיסור בתורה שבכתב והכתיבה הא היה זה רק על תורה שבכתב שהוא דבר מותר ונתחייבו בדבר היתר באותו זמן כשנכנסו לארץ אבל ראה גדולה ליכא אפשר שלמצוה זו שלא יהא להם פתחון פה נתחייבו אף שהיה דבר איסור".

ובשו"ת יביע אומר (חלק ב יורה דעה סימן ז) כתב דרך אמצעי בין אלה המיקילים שאמרו שהגמרא בסוטה מוכיח שהתורה שבכתב מותרת לנכרי ללמוד ובין אלה המחמירים שכתבו שהיה רק הזדמנות חד פעמית לאותו הדור. דלדעתו, אם היו לומדים הנכרים שבאותו הדור את התורה המודמנת להם, אז היה בטל האיסור על לימוד התורה לנכרי. אבל היות שאז לא למדו, חזר האיסור לתוקפו.

109 חידושי אגדות למהר"ל (חלק שני עמוד קכג, מסכת גיטין):

"אמר רבי יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה: לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית וכו'. וביאור זה, כי התורה היא ברית בין הקדוש ברוך הוא [ובין ישראל], כאשר ישראל יש להם התורה שהיא מנת ה' וגוירותיו אשר גור השם יתברך על האדם, וזהו בעצמו החבור בין הקדוש ברוך הוא ובין ישראל המקבלים גוירותיו. והחבור הזה שיש לישראל בתורה אינו

Christians, and Moslems tried to claim our Torah, they were only able to take the Written Law and not the Oral Law.¹¹⁰

5. In any case, the *Netziv* and the *S'ridei Eish* assert that the prohibition is only to teach a non-Jew as part of regular study sessions. However, merely to explain to him a concept in Torah is not prohibited at all. In fact, it may qualify as a sanctification of Hashem's name.¹¹¹ For this reason, the main prohibition is on

רק על ידי דברים שבעל פה, שעל ידי תורה שבעל פה אנו מבינים אמיתות התורה ואי ש' לו אל האדם חבור אל התורה, והתורה חבור בין הקדוש ברוך הוא ובין ישראל. אבל אם לא היתה התורה שבעל פה, לא היה אל האדם חבור אל התורה כאשר התורה נבדלת מאתו ואין אנו יודעים פירושה.

ועוד כי התורה שבעל פה היא אצל המקבל שאינה בכתב, ולכן על ידי התורה שבעל פה שהיא אצל המקבל כרת הקדוש ברוך הוא הברית, ועל ידי הברית הוא החבור, שכל ברית הוא חבור שנים ביהד, וזה כי על פי הדברים האלה כרתי ברית. ולכן אף אם לאומות העולם יש תורה שבכתב, לא נקרא שיש לאומות חבור אל התורה, כי אין החבור הזה רק על ידי תורה שבעל פה כמו שאמרנו, והרי אין להם תורה שבעל פה. וכאשר תורה שבעל פה מיוחדת לישראל בלבד, הרי התורה בכלל היא מיוחדת לישראל ולא לשום נבוא, הן תורה שבכתב הן תורה שבעל פה. ואלו היתה תורה שבעל פה גם כן כתובה לא היתה התורה מיוחדת כלל לישראל, ודבר זה אין ראוי כי התורה מיוחדת לישראל".

ירושלמי הגיגה (פרק א הלכה ח) ובשמות רבה (מו, א):

"בשעה שנגלה הקב"ה בסני ליתן תורה לישראל אמרה למשה על הסדר, מקרא משנה תלמוד ואגדה... אמר לפניו: רבונו של עולם, אכתוב אותה להם. אמר לו: איני מבקש ליתנה להם בכתב, מפני שגלוי לפני שאומות העולם עתידים לשלוט בהם וליטול אותה מהם ויהיו בוויים באומות, אלא המקרא אני נותן להם בכתב, והמשנה והתלמוד והאגדה אני נותן להם על פה, שאם יבואו אומות העולם וישתעבדו בהם יהיו מובדלים מהם".

רבינו בחיי (שמות לד, כז):

"...ובמדרש... בקש משה רבינו ע"ה להיות אף המשנה בכתב, אמר לו הקב"ה למשה: [אם] אכתוב לך רובי תורתני אבל כמו זר נחשבו [ישראל] (הושע ח יב)... ונראה לי... [ש] המשנה... ולא נתן רשות למשה לכתב כי יהיה בזה גילוי מסתורים [של תורה שבכתב], ויהיו שאר האומות שלא קבלו התורה ולא רצו בה שוים עם ישראל..."

ילקוט שמעוני (כי תשא אות תה):

"כשבא הקב"ה ליתן את התורה אמר למשה על סדר המקרא והמשנה והאגדה והתלמוד שנאמר וידבר אליהם את כל הדברים האלה אפילו מה שישאל תלמיד ותיק לרבו. אמר ליה הקב"ה לך ולמדה את בני ישראל אמר ליה משה רבונו של עולם כתוב אתה לבניך. אמר ליה מבקש אני ליתן אותה לכם בכתב אלא שגלוי לפני שעתידיים אומות העולם לשלוט בהם וליטול אותה מהם ויהיו בני כאומות העולם. אלא המקרא נתן להם בכתב והאגדה והמשנה והתלמוד על פה. ויאמר ה' אל משה כתב לך זה מקרא. כי על פי המשנה והתלמוד שהן מבידלים בין ישראל ובין אומות העולם. כתב לך הלוחות הראשונות אני כתבתי אותם שנאמר כתובים באצבע אלקים אבל השניים אותה כתב לך. משל למה הדבר דומה למלך שנתן למלך שנתן אשה וכתב לה גמיקום משלו לא עשה אלא קלקלה וטרדה בא שושבינה וריצה אותה למלך אמר ליה המלך אני לא נתרציתי אלא לך ועשה גמיקום אחר כטוב לך בזכותך אני נותן להם את התורה".

שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן נו):

"ובעיקר הדין נראה לעניות דעתי, שהאיסור לעכו"ם לעסוק בתורה היינו בדרך קביעות, ללמוד גופי תורה בספרים שלנו בעיון ובהעמקה. וכן המלמדו עובר בעשה, לפי דעת התוספות בבבא קמא דף לח ע"א, היינו נמי שמלמדו גופי תורה, חומש ומפרשים ותלמוד ומפרשים.

אבל להודיע לו דיני תורה ולהאירם באור האמת מותר, כמו שכתב הרמב"ם בתשובתו הנוכח לעיל: 'אבל הערלים הם מודים בנוסח התורה, כי היא בשלימותה ורק יגלו בה פנים בפירושים מסולפים... ואם יעמידם איש על הפירוש הנכון אולי יחזרו ואם לא יחזרו אין בזה מכשול לישראל'.

וכעת ראיתי במרומי שדה להגאון הנצי"ב ז"ל להגיגה, שפירש גם כן הא דגוי העוסק בתורה חייב מיתה, היינו שמלמדו דרך העיון, עיון שם בדבריו [וידוע פירוש הט"ו באורח חיים סימן מז סעיף א שברכת התורה לעסוק בדברי תורה, היינו עיון וחידוש].

the study of the Oral Law, i.e., the rationale and the foundation of the mitzvos.¹¹²

6. Following this logic, some *poskim* allow a non-Jew to study the laws, but not the halachic logic behind them¹¹³ and without the *midrashim*.¹¹⁴ (See endnote V.)

וכן איתא מבואר דף קטז ע"ב: אמר רב יעקב בר אבא אמר רב אסי, אסור לסייען ולעשות שליחותן. אמר רבה, ולאוריגו שרי. וכן ברמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ט הלכה טז, ומותר להורות להם [לעכו"ם] וללמדם היאך יקריבו לשם האל ברוך הוא. ובתפארת ישראל זבחים פרק יד משנה ד הקשה, הרי אסור ללמד לעכו"ם תורה? ותירן, שלחורות הוראה למעשה בלא נתינת טעם אין זה לימוד. ולדעתי הדבר פשוט, שאם מסביר להם דיני תורה אין זה בכלל האיסור, כדברי הרמב"ם הנוכח לעיל. ומה שכתב שם בתפארת ישראל לתרין דלא גרועים מנשים דאף שאסור ללמדן תורה, במצוות דשייכו בהן מותר – תמוה מאד, שאף דמותר לקבל קרבנות מנכרים, אבל הם אינם חייבים בהבאת קרבנות. ובכלל דבריו תמוהים, למה לו להביא ראיה מנשים, הא בעכו"ם עצמם נאמר בנמרא סנהדרין דף נט, שבו מצוות מותר לעכו"ם ללמוד תורה. אבל באמת רק בו מצוות מותר, אבל לא במה שאינו מצווה, כמו בקרבנות".

ופעם היה הרב דוד סאנדרס מוזמן לתת שיעור על יהדות לכינוס של גויים ואמר לי ששאל מהרב משה פיינשטיין וכך הורה לו, לדבר רק על הכללים של היהדות.

112 מהרש"א (חלק א בחגיגה דף יג ע"א):

"לא קאמר אין מלמדן תורה לעובדי כוכבים דהא ודאי בו מצוות דידהו מלמדן אותן ובשאר מצוות התורה עובד כוכבים הלומד אותה חייב בנפשו אלא דהכא נלמד מענינו דאין מוסרין לעובדי כוכבים היינו טעם וסוד המצוות ואפילו זו מצוות שלהם אין מוסרין להם סודן וטעמן".

באר שבע (קונטרס באר מים חיים שבסוף הספר סימן יד):

"נראה לי דאף רבי אמי עצמו לא אסר אלא דוקא למסור לו דברי תורה עם טעמן ונימוקן וסודותיה ודבר הלמוד מענינו הוא דבהכי מיירי שם כל הסוגיא. [דהא רבי אמי אמר ב' דברים אין מוסרין סתרי תורה אלא למי שיש בו חמשה דברים, וגם האי מימרא דאין מוסרין דברי תורה לעכו"ם, והא הוי דומיא דהא], וכן דייק הלשון שאמר רבי אמי אין מוסרין ולא אמר 'אין לומדין דברי תורה' אלא מחוורתא כדפרשתי בענין אין מוסרין ראשי פרקים אלא לאב בית דין וכו'".

אבל בשו"ת ציץ אליעזר (חלק כא סימן כה):

"אבל לפי עניות דעתי לא משמע כן מפשטות דברי הגמרא בסנהדרין הנוכח לעיל דנפקא ליה האיסור מתורה צוה לנו משה מורשה, והרי התורה מצוה לנו נאמר על כל דברי התורה הן בגילוייהם והן בסודותיהן. וגם הבאר שבע בעצמו שם לא תקע את עצמו לדבר הלכה בזה וסיים דעם כל זה שומר נפשו ירחק מללמוד עמהם כדיעוין שם, וגם במהרש"א שם יש מקום לפרש שהמדובר בנוגע לז' מצוות וכמו שמשמע מתחילת דבריו שם שכתב בלשון 'לא קאמר אין מלמדן תורה לעכו"ם דהא ודאי בו מצוות דידהו מלמדן אותן וכו', יעוין שם".

אבל ראיתי בתפארת ישראל (זבחים פרק יד סעיף קטן לו) שכתב בנוגע לאיסור ללמד תורה לעכו"ם, שהוראת המעשה בלי טעם אינו נחשב לימוד עיין שם ויש לעיין עוד.

והש"ד חמד (חלק א דף קמב ע"א ד"ה מתבאר) הקשה על המהרש"א ממה שכתב המהרש"א בשבת דלמי שבא להתגייר מותר ללמדו תורה והיה לו לתרין דלא לימודו טעם וסוד המצוות כמו שכתבנו בסוגיין. וטען הש"ד חמד שבאמת מלשון המהרש"א לא משמע שמוותר ללמד תורה [שבכתב] שלנו אלא איירי בשבע מצוות דידן ואפילו הכי אסור ללמדן בסודן ובטעמן אבל לימוד שאר התורה אף בלא שום טעמים וסודות אסור. ועוד דאם לא כן יהיה עדיף ללמד נכרי מללמד נשים וזה תמוה מאד. ועוד שאסור ללמד תלמיד שאינו הגון ואין תלמיד הגון יותר מעכו"ם.

113 מוחנה חיים (מוכח בשו"ת שרידי אש חלק ב סימן צ וחלק ב סימן נה במהדורה החדשה) שרק תורה שבעל פה אסור לגוי מה שאין כן הלכות פשוטות [ומכל שכן שמוותר ללמד לעכו"ם תורה שבכתב]. ואף על פי שהמהנה חיים איירי בלימוד תורה לגוי על ידי יהודי [היינו שמדבר על ההיתר של יהודי ללמדו הלכות פשוטות] כל שכן שמוותר לגוי ללמוד בעצמו מה שמוותר ליהודי ללמדו.

114 שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן פט):

"ומה שבבבא קמא דף לח איתא שלמדו שני סרדיוטות של מלכות רומי תורה אצל חכמי ישראל כבר תירצו התוספות התם

2. *The Prohibition to Teach Non-Jews Torah*

The Gemara states that just as it is prohibited for a non-Jew to study Torah, likewise it is prohibited for a Jew to teach him Torah. The Gemara derives this prohibition from the verse (*Tehillim* 147:19-20):

מוגיד דבריו ליעקב, חקיו ומושפטיו לישראל. לא עשה כן לכל גוי ומשפטם בל ידעום...¹¹⁵

The *Tosafos* in *Chagigah* tell us that this verse, as a source for the prohibition of teaching Torah to a non-Jew, is only needed in exceptional situations. Ordinarily, it is already forbidden because of *lifnei iver*, which applies to our relationship with non-Jews as well, since one may not cause a non-Jew to transgress that which is prohibited to him.¹¹⁶ (See endnote VI.) However, in a case where there is no *lifnei iver* (at least not a Torah prohibition), i.e., in a situation where the non-Jew could be taught by another non-Jew or otherwise has reasonable access to Torah knowledge, we need the aforementioned pasuk in *Tehillim* to tell us that even then it is forbidden.

According to the *S'ridei Aish*, with today's plethora of Jewish books in multiple languages and with many non-Jewish Biblical scholars, we are usually talking about a situation where the non-Jew violates this prohibition on his own.¹¹⁷ Similarly, according to Rav Moshe

בד"ה קראו שבעל כרחם עשו על פי המושל ולא נתחייבו למסור עצמן עיין שם ולכן ברור שאסור ללמדם תורה, אבל בשבע מצות דידהו איתא בתוספות חגיגה שמוטר ללמדם ואף שגם כן בזה יש חולקין כדאיתא בהגהות הב"ח שם מכל מקום לא מסתבר זה אלא כתוספות שמוטר אבל שאר דיני התורה ואף אגדות חז"ל אסור אך ודאי שמפני השלום אין כדאי לפרסם דברים כאלו".

חגיגה (דף יג ע"א): 115

"ואמר רבי אמי אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים שנאמר לא עשה כן לכל גוי ומשפטם בל ידעום".
ואף על פי שרבי אמי איירי באיסור על יהודי ללמד סתרי תורה לעכו"ם [ולא על עצם האיסור של הלא יהודי עצמו] נראה לי שגם הלא יהודי עובר על זה.

עבודה זרה (דף ו ע"א וע"ב): 116

"אמר רבי נתן מנין שלא ישיט אדם כוס של יין לנויר ואבר מן החי לבני נח תלמוד לומר ולפני עור לא תתן מכשול".

שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צב ובמהדורה החדשה סימן נו אות י'): 117

"וחזין מהנוכח לעיל, הנה האיסור לפני עור שכתבו התוספות בחגיגה, נראה שבזמננו שיש כמה תרגומים בלשונות זרות ויש כמה מלומדים נכרים שיודעים עברית ויכולים לקרוא תנ"ך ותלמוד בלא תרגום אין בזה משום לפני עור, וכמו שכתבו התוספות בחגיגה שם ד"ה אין, דבאיכא אחר אין כאן לפני עור, דלא קאי בתרי דנורא. ומה שכתב בשו"ת בשמים ראש, שיש לומר שלא יודמן להם מי שילמדם, הנה בזמננו נתפשט הלימוד גם ביניהם..."

Sternbuch, since the advent of the printing press, the Gemara's prohibition to teach Torah to non-Jews does not apply at all.¹¹⁸ According to this approach, there is no rabbinic injunction of *lifnei iver* with respect to our obligations toward a non-Jew. In fact, this is an issue subject to considerable controversy.¹¹⁹

The preceding rationale would apply to selling Torah works to non-Jews. Even if we do contend that there is a rabbinic injunction of abetting sin, we could still sell them if they contain information concerning the Seven Noachide Laws. We may assume that the non-Jew is buying the book in order to learn about these laws.¹²⁰

[והוסיף שם השרידי אש שגם הכותבים בלשונות אלה למען היהודים אינם עוברים בלפני עור שאם נאמר כן היה לנו לאסור גם לכתוב ספרים בעברית, שהרי כמה וכמה נכרים לומדים שפת עברית ומצליחים בה. ושם באות יא כתב שאף על פי שהכמי ישראל שתירגמו התורה ליוונית, עשו כן מאימת המלכות, באמת שאין איסור לתרגם את התורה.]
וכן כתב בשו"ת מעשה איש (יורה דעה סימן ז).

שו"ת תשובות והנהגות (חלק א סימן תקנו): 118

"ומסברא אמינא שהיום יש הרבה ספרים בלע"ז להסביר השקפת היהדות על בעיות הזמן, ומביאים גם מקורות מדברי חז"ל, והעכו"ם הלוא יכול לקרוא ולדע מעצמו, ולשון חז"ל 'אין מוסרין דברי תורה לעכו"ם'. משמעונו כשלימוד התורה הוא בגדר מסירה מדור דור, בזה אין למסור לעכו"ם. אבל מעת שנתחדש הדפוס לא שייך איסור מסירה".

ובאמת זו פלוגתא דרבנותא בין גדולי האחרונים, עיין בשדי חמד (מערכת הואו כלל כו, ג—דף נה ע"ב ד"ה ועיקר והלאה) שמביא מחלוקת הרמ"א והש"ך ביורה דעה סימן קנא דלגבי עובד כוכבים ומזלות אוהו הרמ"א דאפילו בחד עברי דנהרא יש עדיין איסור של מסייע על היהודי ואילו להש"ך סעיף קטן ו ליכא איסור והמגן אברהם (בסימן שמו סעיף קטן ד) והבית יהודה (ביורה דעה סימן יז) תופס כדעת הש"ך וכן הוא במהררי"ט בחלק א סימנים צו וצט [שהתיר לרופא ישראל ליתן סמים למצרית להפיל עוברת אם יש רופאים אחרים משום דאף על גב דבני נח עובד כוכבים ומזלות מוזהר על הנפלים ואיכא לפני עור מכל מקום כיון שיש רופא אחר הוי לא קאי בתרי עברי ושרי] וגם התפארת ישראל והחתם סופר (ביורה דעה סימן יט) מודים לסברת הש"ך וכן דעת ערוך השלחן (יורה דעה סימן קנא אות ה).

וכמו כן בשו"ת ודברת במ (סימן רס):

"ולכאורה לענין מסייע לידי עבירה ליתא לענין עכו"ם כמו שכתב הש"ך (יורה דעה סימן קנא סעיף קטן ו)...ועיין נמי בשער הציון (סימן תמו) דמשמע דעיקר דין דמסייע הוי משום מצות תוכחה או משום ערבות, על כל פנים לא שייך זה לענין עכו"ם".
אבל מאידך, החד"א (בשיורי ברכה סימן קנא) נוטה לדעת הרמ"א דגם בישראל לעובד כוכבים ומזלות אסור מדרבנן עיין שם עוד שמביא דיוקים לראשונים—הרמב"ם, והר"ן והרדב"ן לברר מה דעותיהם בזה.

שו"ת יד אליהו (סימן מח): 120

"ולענין אם מותר למכור להם ספרי קודש זה גם כן תלוי בזה דאי אין יכול העכו"ם להמציא ספרים אלו כי אם על ידי ישראל אם כן הוי כתיב עברא דנהרא דאסור להושיט לו וכו' ואסור מלפני עור לא תתן מכשול ועיין ביורה דעה סימן קנא [ומלבד שאפשר שיש לומר משום ביוון ספרים דלמא יבזה אותם חס ושלום] ואף במקום דאינו עובר בלפני עור אסור על כל פנים מדרבנן כמו שכתבו התוספות בריש שבת. אך אם יש בספרים אילו דינים מו' מצות שהם שייכים בהם אם כן יש לומר דמתחילה אינו קונה כי אם ללמוד שהוא שייך בהם. ואפשר דאין לחוש שמא קונה בהם ללמוד מה שאסור לו רק לתלן במה שמותר לו ודרדר שאמרו בשביעית משנה ז ומשנה ח זה הכלל וכו' לאסור ולהיתר מותר".

משנה ברורה (סימן שמו סעיף קטן ז):

"עוד כתב לעובד כוכבים ליכא איסור לסייע במידי דאסור לו כמו אבר מן החי לרוב הפוסקים אם לא דקאי בענין שאינו יכול לישלו דשם שייך לפני עור אבל אם יש לו אבר מן החי משלו או שיכול לקנות במקום אחר ליכא איסורא ובביאור הגר"א יורה

However, not all authorities adopt such a lenient approach. The Gemara in *Bava Kama* tells of the Roman ruler sending two people to the Sages to learn the entire Torah. They did this three times.¹²¹ *Tosafos* there say that this was an exception as it was a situation of danger to life.¹²² The *Yam Shel Shlomo* understands from this that had it not been a situation of danger to life, it would have been forbidden for the Sages to teach the Romans Torah. He writes of the serious consequences that arise when Jews teach non-Jews Torah.¹²³

How then do we explain the many instances in the Talmud that non-Jews asked questions which were answered by the Sages? Possibly, such situations are different in that once a non-Jew has displayed a distorted understanding of the Torah, one should correct him.¹²⁴ Alternatively, once the question has been posed, there is a need to make a *kiddush Hashem* with a proper answer.¹²⁵

דעה סימן קנא משמע דסבירא ליה להלכה דאפילו היכא דיכול לקנות במקום אחר גם כן אסור עיין שם וכן פסק בפתחי תשובה בשם שו"ת אמונת שמואל וכן מצדד בברכי יוסף שם.

121 בבא קמא (דף לח ע"א):

"וכבר שלחה מלכות רומי שני סרדיוטות אצל חכמי ישראל למדונו תורתכם קראו ושנו ושלשו וכו'".

122 תוספות (בבא קמא דף לח ע"א ד"ה קראו):

"דיש לומר דבעל כרחם עשו על פי דברי המושל, ולא נתחייבו למסור עצמם".

123 ים של שלמה (בבא קמא שם סימן ט):

"משמע מכאן דלא שרי ללמוד תורה לגוי, אף משום שלום מלכות. וקל וחומר משום שכר הנאה. אם לא בגיורה והכרה. ואוי להם לאותם שנמצאו במדינת ספרד ולונו וארץ ישמעאל, הלומדים תורת ה' עם האומות בעבור הנאתן, ותשלומי שכון. הם המילדים בנים לעבודה זרה. כי אחר כך הם מהפכים למינות, כאשר שמענו וראינו בעונותינו הרבים. וה' מסר התורה בקבלה למשה לומר ליהושע, ויהושע לזקנים וכו'. ולא הניח לכתוב התורה שבעל פה, כדי שלא יהפכו למינות, כדאיתא בפרקי דרבי אליעזר. אם כן אותן האנשים החטאים בנפשותם ובגופם להפר עצת ה'. אשר לומדים עם האומות, לפי עניות דעתי גדול עונם מנשוא. ולא יראו בנחמות ציון".

שו"ת יד אליהו (סימן מז):

"אבל מסתימת הפוסקים משמע איפכא דאסור ללמוד עמהם כלל ומשום הכי לא כתבו שום חילוק ואין להקשות אך השמיטו הכול האי דינא דעכו"ם ויש לומר דסמכו אקל וחומר במה שכתבו דאין ללמוד לתלמיד שאינו הגון דהוי כזורק אבן למרקוליס". והנה הים של שלמה לא גילה את מקור האיסור לדעתו אבל לא נראה שהוא איסור לפני עור שאין צריך למסור נפשו על לאו בעלמא של לפני עור. ולכן, מסתבר להגיד שאפילו האידנא, איפה שיש כל מיני ספרי קודש בשפה הלועזית, עדיין היה אסור לימוד לגוי ודלא כהשרידי אש.

124 שפת אמת (חגיגה דף יג ע"א):

"מהא דמצינו בכמה דוכתי שהשיבו חז"ל לעכו"ם על שאלתם בתורה נראה לי דדוקא למסור להם דברי תורה אסור אבל כשעכו"ם יודע הפסוק וטועה בו מותרין לפרש לו כדי שלא יחשוב אותנו כעוברין על מה שכתוב בתורה".

125 שו"ת יד אליהו (סימן מח):

"אך צריך לומר דמצינו כמה פעמים שהשיבו אותם דברי תורה כששאלו כמו שכתוב במקומות רבים יש לומר דעשו מפני קידוש השם שלא יאמרו שהם נצחו בדבריהם וידברו סרה חס ושלום על תורתנו הקדושה".

Surprisingly, neither the *Rambam*, nor the *Tur* or the *Shulchan Aruch* bring this halachah that a Jew is prohibited from teaching a non-Jew Torah, even though the *Rambam* does bring the law that a non-Jew is prohibited from studying Torah.¹²⁶ Many suggestions have been posed to explain the *Rambam's* omission. He may maintain that it is not prohibited at all,¹²⁷ which is a position supported by one of his responsa.¹²⁸ Alternatively, the *Rambam* may maintain that it is forbidden to teach a non-Jew Torah, but relied on what he wrote about a non-Jewish slave,¹²⁹ an unsuitable student,¹³⁰ or the prohibition of a non-Jew to study Torah.¹³¹ He may maintain that it is a mitzvah to teach non-Jews

- 126 רמב"ם (הלכות מלכים פרק י הלכה ט):
 "עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה...ואם עסק בתורה או שבת או חדש דבר מוכן אותו ועונשין אותו ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה אבל אינו נהרג".
- 127 באר שבע (באר מים חיים סימן יד):
 "דלולא דמוספינא מחבראי, הייתי אומר, שהדין של רבי אמי לא הוי אליבא דהלכתא, מהא דשום מחבר מכל הפוסקים והרמב"ם בכללם, לא הביאו הדין של רבי אמי".
- 128 שו"ת הרמב"ם (סימן ססד בהוצאת פריימן):
 "שאלה: אם מאמר רבי יוחנן, גוי שעוסק בתורה חייב מיתה, הוא הלכה, ואם חייב כל בר ישראל להמנע לבלתי למד דבר חוץ משבע מצוות והמסתעף מהם או לא.
 תשובה: היא הלכה בלא ספק ואם תהיה יד ישראל תקיפה עליהם ימנע מתלמוד תורה עד שיתגייר, אבל אינו נהרג אם עסק בתורה, דהא חייב מיתה קאמר ולא אמר נהרג כמו שאמר על ז' מצוות בני נח נהרג, ומותר ללמוד המצוות לנוצרים ופירושים לפי הדין, ואם יעמודם איש על הפירוש הנכון אולי יחזרו, ואם לא יחזרו אין בזה מכשול לישראל כי לא ימצאו בתורתם היפוך תורתנו".
 ובשו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צב ובמהדורה החדשה סימן נו) רצה להוכיח שאי אפשר לומר שמה שמותר ללמוד לנוצרים הרמב"ם מתכוון לשבע מצוות בלבד כי בהמשך בא לבאר טעמו ולזה יש רק צורך אם הוא מתכוון לתר"ג מצוות.
 שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן צ):
- 129 "ועיין בטורי אבן שהוא מחדש דלמאן דאמר שאיסור למוד התורה לבן נח מקרא דתורה מורשה לנו שהוא גול מותר כשישראל מלמדו ברצונו ורק למאן דאמר מאורסה איכא האיסור שלכן רבי אמי אפשר סובר כמאן דאמר מורשה שלכן הוצרך לומר שאסור לישראל למסור דברי תורה לעכו"ם מצד קרא דלא עשה לכל גוי ולא מובן כי מורשה הוא לכלל נכסת ישראל ולא לכל יחיד ויחיד וצריך עיון. והארכתי להראות כי אין הדברים ברורין בזה מאחר שליכא בפוסקים שלכן תלוי זה בסברות ובראיות לפי המשמעות, ומחמת שמצינו שהשיבו חכמים לעכו"ם בדברי תורה כדביא בטורי אבן שם ויותר מזה חזו"ן ששבור מלכא היה בקי בדינים וגם אמרו לפניו דינים, עיין בסוף בבא מציעא וברש"י שם שמוכרחים לתרין.
 ולפי מה שכתבתי בתשובה (באגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קד) אפשר שהרמב"ם והטור והשולחן ערוך לא השמיטו איסור ללמוד תורה לעכו"ם דמאחר דנקטו האיסור בעבד בפרק ח מעבדים הלכה יח ובטור ובשולחן ערוך יורה דעה סימן רסז סעיף עא לא הוצרכו לכתוב בעכו"ם שגרוע מעבד".
 וכן תירץ השדי חמד (חלק א דף קמג ע"א ד"ה לדעת) וכתב אי נמי דאסור מטעם לפני עור.
 שו"ת יד אליהו (סימן מז):
- 130 "ואין להקשות איך השמיטו הכל האי דינא דעכו"ם ויש לומר דסמכו אקל וחומר במה שכתבו דאין ללמוד לתלמיד שאינו הגון דהוי צורך אבן למרקוליס. והוא ש"ס ערוך בחולין פרק הורוע וכן עבד אסור ללמודו אם כן כל שכן עכו"ם".
- 131 הרבה מפרשים כתבו שזה מופני שכלל בהלכות מלכים (פרק י הלכה ט) דעכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה וכן פסק בתשובותיו (שו"ת פאר הדור סימן ו).

the Seven Noachide Laws, and therefore the *Rambam* omitted this law when discussing the Seven Noachide Laws since we have a mitzvah to teach him these things.¹³² This is why he relied on us to derive this law from what he wrote about other people, like a non-Jewish slave.

Since the *Rambam* does bring the prohibition of a non-Jew studying Torah¹³³ (arguably a Torah prohibition),¹³⁴ even if we say that he does not maintain that there is an prohibition of בל ידעום,¹³⁵ nevertheless he should agree with *Tosafos* that there should be at least a prohibition of *lifnei iver* for a Jew to teach a non-Jew Torah. (See endnote VII.) But, there is no mention of this by the *Rambam*.

The *S'ridei Eish* suggests that, according to the *Rambam*, there is no *lifnei iver* to teach a non-Jew Torah, even if the non-Jew himself is sinning by studying. This is unlike giving wine to a *nazir*. For in the case of a *nazir*, the wine itself is prohibited to him under all circumstances. But, in the case of the Torah, it is not intrinsically forbidden for the non-Jew to study Torah.¹³⁶ It all depends on his intention and his circumstances, as explained above. In addition, we have already mentioned that the *S'ridei Eish* maintains that today, where non-Jews have access to the Torah in their own languages, there is no longer a situation of תרי עברי דנהרא.¹³⁷ Alternatively, if we say that the prohibition of a non-Jew to study Torah is because it constitutes a form of theft, the *Turei Even* writes there is no such prohibition on the non-Jew when a Jew teaches him Torah because the Jew is giving the non-Jew the Torah (thus, the

132 שו"ת יד אליהו (סימן נח):

"דמצוה ללמודם ב' מצות אף בזמן הזה...ועל כן לא כתב הרמב"ם בהלכות שופטים גבי ז' מצות שהימים העכו"ם ללמוד".

133 רמב"ם (הלכות מלכים פרק י הלכה ט):

"עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה...ואם עסק בתורה או שבת או חדש דבר מכין אותו ועונשין אותו ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה אבל אינו נהרג".

134 לעיל הבאנו שכל מפרשי הרמב"ם וכל האחרונים חוץ מן הלחם משנה נקטו שהאיסור לעכו"ם ללמוד תורה הוא איסור דאורייתא.

135 ולפי הבאר שבע (באר מים חיים סימן יד) שהבאנו לעיל.

136 שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צ ובמהדורה החדשה סימן נח):

"ולפי דעתי אין איסור על המלמד אפילו במקום שמתכוון העכו"ם לשם מצוה, שאין זה דומה לנתנת יין לנויר, דהתם היין הוא המכשול, מה שאין כן הכא אין התורה המכשול אלא הקביעות והמונה לחדש דת. ויש לפלפל בזה. ולפי זה מתורצים דברי הגמרא (בבא קמא דף לח ע"א ובסוטה דף לה ע"ב) בפשיטות, ואין אנו זקוקים לתרוצי התוספות".

137 וכבר כתבנו שלפי הש"ך והמגן אברהם אין איסור דרבנן של לפני עור [היינו לאפרושי מאיסורא] בחד עברי דנהרא ודלא כהרמ"א.

non-Jew is not stealing it).¹³⁸ Alternatively, the *Rambam* may maintain and agree with an unusual *sevara* brought in the *S'dei Chemed*, which is that in order to transgress *lifnei iver*, it has to be prohibited to both the person sinning and the person causing the *michshol*. But in the case of *talmud Torah*, a Jew is clearly instructed to study the Torah and it is only prohibited on the non-Jew.¹³⁹ Presumably, the *Shulchan Aruch* would follow one of these approaches as well.

The *S'ridei Eish* writes that whether or not one may teach a non-Jew Torah very much depends on his intentions. He quotes the *Meiri* who writes that it is permissible to teach Torah to a non-Jew if the non-Jew is studying Torah, not as an end in and of itself, but in order to know about Jewish practices. This is even more true if he genuinely wants to know whether the Torah is a perfect body of wisdom to the degree that he would convert if he finds this to be true.¹⁴⁰ In addition, if the non-Jew does not intend to do a mitzvah by his Torah study, he also permits teaching him.¹⁴¹

Rav Moshe Feinstein relates to the practical difficulty of knowing the exact parameters of these laws of teaching a non-Jew Torah, given the silence of the *Rambam*, the *Shulchan Aruch*, and so many others on

138 טורי אבן (חגיגה דף יג ע"א ד"ה למאן דאמר גול):

"היכא דישאל מוסר לו ומלמדו ברצונו תו ליכא משום גול, דלא יהא אלא ממונא אי ירויב ליה מדעתו תו ליכא משום גול. ואף על גב דהיא מורשה לכל ישראל, ואטו דבר של שותפות שנתן אחד מהם לאחר להשתמש מי לית ביה משום גול אי משתמש בלתי רשות השני".

139 בשדי חמד (מערכת הואו כלל כו ריש סעיף קטן טו) מביא את האמונת שמואל הכותב שלא שייך לפני עור בדבר שמוות לישראל ואסור לבן נח, והיינו נידונינו שמצוה ליהודי ללמוד תורה ורק אסור לבן נח ללמוד תורה. ומביא השדי חמד שם (ד"ה וראיתי להרב, דף סד ע"ב) בשם הקובץ על יד שזו הדעה של הרמב"ם להתיר לימוד תורה לעכו"ם ואין לפני עור בכי האי גוונא. ועוד מביא השדי חמד שם (ד"ה עוד כתב) את דעת הבני חיי דתרי גוונא לפני עור איכא מושיט לפניו ומאכילו בידיים ורוצה הבני חיי להגביל את חידושו של האמונת שמואל למקרה של מושיט לפניו. ובד"ה וראיתי להרב כותב דלימוד תורה חשיב טפי דהוי ליה בידיים ולפי זה יהיה אסור ללמד תורה לעכו"ם.

140 שו"ת שרידי אש (חלק ב סוף סימן צב ובמהדורה החדשה סימן נו):

"וכן במאירי (סנהדרין דף נט ע"א) כתב, שאם הנכרי עוסק בתורה לשם קיום מצוות, וכל שכן אם חקירתו לדעת לבוא עד תכלית שלימות תורתו עד שאם ימצאנה שלימה יחזור ויתגייר – מותר.

ונראה דלאו דווקא אם בדעתו להתגייר בפועל ממש, אלא אפילו אם בדעתו שאם ימצאנה שלימה יקימה בלבו ויוקירה ויכבדה ויפרסם את ערך חכמתה, גם כן בכלל זה".

141 שו"ת שרידי אש (שם):

"וגם לשון הרמב"ם נוטה יותר להיות באם הנכרי אינו מתכוין בלימודו לשם קיום מצות תלמוד תורה ולשם הוספה על דתו. ולכן בצירוף כל הטעמים המבוארים למעלה, דעתי נוטה להתיר הרצאה על מושפטי ישראל בפני קהל שומעים שאינם יהודים. ופשוט, שאם בין קהל השומעים נמצאים גם יהודים, שודאי מותר. כמו שכתבתי לעיל".

this topic.¹⁴² Nevertheless, the *poskim* do address many contemporary scenarios which affect an outreach professional's work.

3. Teaching a Group Consisting of Both Jews and Non-Jews

There are differing opinions as to whether a Jew may teach a group that consists of both Jews and non-Jews. Rav Moshe Feinstein writes that it is permissible to teach Torah to a group of Jews even when a non-Jew attends (even though the non-Jew himself will transgress the prohibition of studying Torah).¹⁴³ It does not qualify as a violation of *lifnei iver* because one does not need to refrain from doing something that is permissible (and in this case a mitzvah) for oneself—i.e., teaching other Jews Torah—where the other person is taking that permissible thing and creating a prohibition for himself.¹⁴⁴ The non-Jew does not have to sit there or listen, therefore a Jew may deliver a Torah lecture there.¹⁴⁵

Both the *S'ridei Eish* and the *Maharam Schick* permit teaching Torah to the child of a Jewish father and non-Jewish mother if they sent him to a Jewish school.¹⁴⁶ Accordingly, it is not considered theft in such a

142 שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן צ—בריש דבריו):

"הנה הדין דאליהו רבה אמי בחגיגה דף יג ע"א אין מוסרין דברי תורה לעמי"ם מאחר שהפוסקים לא הביאוהו לא ידוע לנו מצד ענינתו בתורה ובחכמה פרטי הדינים".

143 ואומרים על הנכרי "הלעיטהו לרשע וימות" (בבא קמא דף סט ע"א). והאגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן צ) דמה את זה לדין שאין אדם צריך להודיע שיש לו אילן של ערלה בפרדס שלו [חוץ משנת השמיטה], דהלוקח עושה כך באיסור ואפילו אם הלא יהודי לא יודע דין זה שאסור לו ללמוד תורה עדיין אין אנחנו אחראים עליו דהיה לו ללמוד דין זה ולא למד. והעיר הרב דוד פיינשטיין (בשו"ת ודברת בם סימן רסג) שאין זה דמיון מילתא למילתא דכלפי השדה אין אנו אחראין לרמאין מה שאין כן בנכרי שבא לפי תומו ללמוד. וכתב שבאמת האגרות משה כתב שאין זה הטעם אלא דמותר ללמוד תורה בכי האי גוונא כי הנכרי בא ללמוד מעצמו ולוקח האיסור מעצמו וכי האי גוונא אין איסור דאורייתא של לפני עור ואין אנו מצווים בחיוב דרבנן של איפשושי מאיסורא כלפי נכרים. אולם הרב דוד פיינשטיין פסק שאסור לפרסם שכולם מוזמנים לשיעור אם יבואו נכרים.

שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן צ):

144 "הטעם דליכא לפני עור נראה פשוט דאין לאדם להמנע מעשות אף דבר הרשות שלו בשביל שמה יעשה אחד איסור על ידי מעשיו, דמאחר דעושה מעשה עצמו ועובר האיסור לקח ועשה בעצמו מעשה האיסור ליכא בזה לאו דלפני עור".

שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן צ):

145 "ולכן אין לו להמנע מללמוד בעצמו וללמד לאחרים בשביל מה שיושבת שם נכרית...שאסורה בלמוד התורה דהרי הנכרית עושה האיסור בעצמה דאין הכרח שתשב שם ואף כשיושבת שם אפשר לה שלא להאזין ולשמוע ורק שהיא בעצמה עושה מעשה האיסור בזה שהיא מאונת ושומעת להבין הוא מעשה שלה וליכא בזה לפני עור, ולשמור נכרים מלעבור על איסורים ליכא שום חיוב ולא שום מצוה ואף תנא קמא דרבנן שמעון בן גמליאל יודה בזה, אף כשאיתם גרועים משאר נכרים".

שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צא ובמהדורה החדשה סימן נו):

146 "על דבר שאלתו בבן ישראל שנולד לו מנכרית אם מותר ללמודו תורה, ואם מותר להכניסו בכרית ישראל. וכבוד תורתו הביא מתוספות זו"ט פרק ג דקידושין משנה יג וכו'. והנה כבר דן בשאלה זו בשו"ת מהר"מ שיק ז"ל חלק יורה דעה סימן רמח והעלה

situation (and there is therefore no *lifnei iver*).¹⁴⁷ If his father is not observant, one should not convert the student as a child.¹⁴⁸ (His preferred solution is to solicit a commitment from the father and the son that the son will convert when he will halachically be an adult.)¹⁴⁹

This is especially so where rejecting the non-Jew will cause resentment (which is usually the case).¹⁵⁰ Rav Asher Weiss stipulates that the majority of those listening to the class should be Jews, so that they represent the core group that he is teaching.¹⁵¹ The teacher's intention should be strictly to teach the Jews.¹⁵² Perhaps there is more reason to be stringent for school-age children, where teaching those with Jewish fathers would reinforce their mistaken belief that they

- להלכה, שאם אמו מסכמת ודאי שמוטר לגיירו, ובדיעבד יכולים בית דין לגיירו אפילו אם לא בא מעצמו, עיין שם שהביא ראייה מסנהדרין דף סח ע"ב תוספות ד"ה קטן, והתם בפחות מג' לא שייך מעצמו ומוכת דלא כהב"ח".
- 147 שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צא ובמהדורה החדשה סימן נו):
 "והא דאסור לכתחילה [שגוי ילמוד תורה], הוא משום דחשיב כגזל, שלגוי יש זכות על בניו ובגירות נוטל ממנו את בנו. וזה לא שייך בנידון דידן, שהרי אביו רוצה בכך. ועוד דבדיניהם הרי הוא כאביו ולא שייך גזל. ועיין במלמד להועיל יורה דעה סימן פז שנגע בוה".
- 148 שו"ת שרידי אש (חלק ב ס צא ובמהדורה החדשה סימן נו):
 "כיון שטעם שמגירין קטן הוא מצד זכין לאדם שלא בפניו, עיין כתובות דף יא ע"א, ובנידון דידן אין לו זכות, שהרי בוודאי לא יקיים המצוות בגדלותו, אם כן אין לגיירו בעודו קטן ומוטב לו להשאר גוי ולא יהיה מחוייב במצוות כישראל...ומכל מקום נ"ל שמוטר לקבלו לבית הספר".
- 149 שו"ת שרידי אש (שם):
 "ולדעתי נראה שצריך לדבר עם האב והבן, אם יבטיחו להתגייר כשיהא נעשה גדול שפיר מותר ללמוד תורה".
- 150 שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צב אות יג ובמהדורה החדשה סימן נו):
 "ועוד נראה לומר, שבאם ימנעו מלהרצות בפניהם על דיני ישראל יש בכך משום איבה, וראיתי שכן כתב בספר בשמים ראש. ובזמננו שפשטה השנאה לישראל ושונאי ישראל אורבים לנו בכל מקום ומפיעים כל דבר וכל דבור שנראה להם כעלבון בכבודם, ראוי לנו שלא לסרב אם הם מפצירים בנו ללמודם ולהראות להם חכמת תורתנו הקדושה".
- 151 הרב אשר וייס, בכינוס נר לאלף של מקרבי צרפת. כאשר רוב הם יהודים מותר, בגלל שהמצוה ללמוד לילדינו גובר על האיסור. ובשו"ת יד אליהו (סימן מוח) משמע שמוטר ללמד אפילו יהודי אחד בלבד בשעה שיש נכרי אצלו. אבל לא ברור אם יש קהל גדול אם עדיין מספיק שיש יהודי אחד לבד או צריך רוב יהודים כמו שהתנה הרב אשר וייס.
- 152 שו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק ד סימן כו אות ג):
 "וגם אפשר מכיון שהרב לומד העיקר עם תלמידים שהם ישראלים כשרים ליכא איסור אף שלומדין ממילא גם תלמידים נכרים".
 ועיין מה שכתב בפני משה (ירושלמי כתובות פרק ב) לענין טבי עבדו של רבן גמליאל. ועיין בירושלמי (חגיגה פרק א הלכה א) לענין רבי אליעזר בן עזריה וכן עזאי. ועיין ט"ז (יורה דעה סימן רמז).
 אמנם בשו"ת מנחת יצחק (חלק ג סימן צח אות ט) החמיר לא ללמוד תורה לבניהם של לא יהודים מנישואי תערובת כשההורים מביאים אותם לתלמוד תורה. וגם הטורי אבן (חגיגה דף יג ע"ב) שכתב שבהיות שלימוד תורה לעכו"ם היו מדרבנן התייר במקרה של דרכי שלום רק בדרך עראי.

are Jewish.¹⁵³ Most non-Jewish children in a Jewish day school have a Jewish father. In such cases, the opinion of Rav Asher Weiss is that one can regard such a child as if he is in the process of conversion, and therefore teach him Torah.¹⁵⁴

Note: The aforementioned laws are only being brought in the context of whether one may teach such non-Jewish schoolchildren Torah in a Jewish school. Whether such students should be accepted to begin with, and under what conditions they should be accepted or even encouraged to convert is beyond of the scope of this work.

4. For the Sake of Conversion

One should teach Torah to a potential convert so that he will have a good grasp of Judaism after conversion and not just the Torah he will need to know right away.¹⁵⁵

The *Maharsha* derives this from the story of Hillel in the Gemara in *Shabbos*. The Gemara brings three cases of non-Jews who came to convert whom Shammai rejected and Hillel accepted. In the third case, the non-Jew came to convert on condition that he would be appointed a high priest. Hillel led him to understand that even Dovid HaMelech

153 שו"ת מנחת יצחק (חלק ג סימן צח אות ג):

"עוד והיא עיקר גדול בגדון דידן, החוץ מטעם האיסור דלימוד תורה לעכו"ם, יש עוד לחוש מאד, דעל ידי התערבותם בין התניוקות של בית רבן, יסברו שהמה ישראלים גמורים, ויתערבו בישראל שלא כדת, כמו שכתבו גדולי הפוסקים בנוגע למוול אותם בקטנותם".

154 עיין מה שכתבנו בסעיף 2 לקמן בנוגע ללמד לא יהודי המכין את עצמו להתגייר.

155 יבמות (דף מז ע"א):

"גר שבא להתגייר... מודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות... ומודיעין אותו ענין של מצות... ונפסק כן ברמב"ם (הלכות איסורי ביאה פרק יד הלכה ב) ויורה דעה (סימן רסח סעיף ב).

שו"ת ציץ אליעזר (חלק כא סימן כה):

"ברם ראיתי בשו"ת הגאון רבי עקיבא איגר סימן מא שכותב להשיג על המהרש"א ודוחה ראיתו... אבל להמתירים שהם הרוב ובנוכר לעיל מותר".

ולכן מקובל בכל בתי דינים בעולם להכין את הגר בעוד הוא נכרי שילמוד תורה בקורס לגירות או עם מודריך פרטי [או לפעמים אפילו בישיבה או בסמינר לבעלי תשובה].

וכן כתב להתיר בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן צ):

"וצריך לומר בכונת רבי עקיבא איגר שמה שמותר וגם מחוייבין ללמדם הוא דוקא כשהגרות יהיה כאן דכיון דהוא מכין עצמו להגרות הוא מצורכי הגרות שזה מותר בפשיטות גם לרבי עקיבא איגר, ובודאי אין לדקדק לצמצם לומר רק מה שמוכרח לידע תיכף ומה שגורם יותר טעם שיקשה עליו ויפרוש דהא נעמי אמרה לרות גם איסור תחום שבת... אלא ודאי דכיון שבא להתגייר רשאי ללמד או גם דברי תורה שאין נוגעין להצורך שצריך ללמדו ורצתה נעמי להורות לה חומר המצות והאיסורין והשיבות".

would die if he approached the Temple's inner sanctuary, at which point the non-Jew understood that he could never become the high priest.¹⁵⁶ Hillel, writes the *Maharsha*, knew that the non-Jew would eventually come to convert with sincerity.¹⁵⁷ Thus, we can deduce that we may teach a potential convert Torah.¹⁵⁸

Rav Akiva Eiger challenges this *Maharsha* based on the *Tosafos*, who writes that Hillel converted the non-Jew immediately, prior to his acceptance of the fact that he could not be appointed as high priest. For Hillel first established that he would come to serve Hashem wholeheartedly, and only then he taught him Torah. *Tosafos* shun the more obvious answer of the *Maharsha*, and instead say that Hillel converted the non-Jew with the desire to become a high priest, relying on his conversion becoming wholehearted at a later stage. *Tosafos* learn this way, concludes Rav Eiger, because they are of the opinion that one may not teach Torah to a non-Jew, even for the sake of conversion (except for the bare minimum) and this is how Rav Akiva Eiger rules.¹⁵⁹

156 שבת (דף לא ע"א):

"שוב מעשה בכרי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש ושמע קול סופר שהיה אומר ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד אמר הללו למי אמרו לו לכהן גדול אמר אותו נכרי בעצמו אלך ואתגייר בשביל שישיומוני כהן גדול בא לפני שמאי אמר ליה גיירני על מנת שתשימוני כהן גדול דחפו באמת הבנין שבידו בא לפני הלל גייריה אמר לו כלום מעמידין מלך אלא מי שיוודע טכסיסי מלכות לך למוד טכסיסי מלכות הלך וקרא כיון שהגיע והור הקרב יומת אמר ליה מקרא זה על מי נאמר אמר לו אפילו על דוד מלך ישראל נשא אותו גר קל וחומר בעצמו ומה ישראל שנקראו בנים למקום ומתוך אהבה שאהבם קרא להם בני בכורי ישראל כתיב עליהם והור הקרב יומת גר הקל שבא במקלו ובתרמילו על אחת כמה וכמה בא לפני שמאי אמר לו כלום ראוי אני להיות כהן גדול והלא כתיב בתורה והור הקרב יומת בא לפני הלל אמר לו ענותן הלל ינחו לך ברכות על ראשך שהקרבתני תחת כנפי השכינה לימים נודונו שלשתן למקום אחד אמרו קפדנותו של שמאי בקשה לטורדנו מן העולם ענותותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה".

157 מהרש"א (שבת דף לא ע"א):

"אמר ליה מקרא וכו'. ומעיקרא לא היו בעי הלל למימר הכי משום דלא הוה מקבל עליו לגייר ומיהו קצת קשה הא אין מקבלין גרים משום שלחן מלכים ולא משום אישות ולא עדיף זה שגייר עצמו משום כהונה שילבש בגדי כבוד וצריך לומר הא דקאמר בא לפני הלל וגייריה וכו' לאו דוקא אלא דלא גייריה עד לבתור הכי שידע דגר אסור בכהונה ולא קאמר לעיל דגייריה אלא שקבל עליו לגייר ומתוך שלא לשמה בא לשמה".

158 מהרש"א (שם):

"ואין להקשות דאם כן היאך למדו תורה קודם שנתגייר הא אמרינן בפרק ארבע מיתות דעובד כוכבים הלומד תורה חייב מיתה דיש לומר דהכא כיון שבא לגייר שרי ללמוד תורה".

159 שו"ת רבי עקיבא איגר (מהדורה קמא סימן מא):

"אולם כתבתי בגליון מהרש"א...דתוספות יבמות דף כד ד"ה לא בימי דוד תירצו דבטוח היה הלל דסופו לשם שמים...הרי דסבירא ליה לתוספות דגייריה קודם שלמדו, אם כן אודא ראיית מהרש"א דאחר הגירות אף דעדיין לא היה לשם שמים מכל מקום בדיעבד היו גר ומותר ללמוד תורה, ובסוף קיבל הגירות לשם שמים.

וקצת מוכח בהדיף דסבירא ליה לתוספות דאסור ללמד קודם גירות מולא תירצו כמהרש"א דלא גייריה עד שלמדו, ואף דיש

However, the majority of *poskim* agree with the *Maharsha*,¹⁶⁰ that the convert must commit himself to mitzvah observance. He cannot do so fully if he does not know some of the details of mitzvos.¹⁶¹ Practically, this means that it is permissible to teach *Tanach*, practical mitzvos, prayer, and the like,¹⁶² well before the actual conversion (even though he may not convert in the end).¹⁶³ This will ensure that the convert will

לומר דדחיקא להו לישנא דהש"ס מדאמרינן בא לפני הלל, משמע דמיד גייריה מכל מקום היא גופא קשיא על הלל אמאי סמך על בטחונו שבסופו יהיה לשם שמים אמאי לא המתין לגייריה עד אחר שילמוד עמו ויתברר דכוונתו לשם שמים אלא ודאי דאסור ללמוד מקודם, ויש לדחות קצת על כל פנים אודא ראיית המהרש"א, ואין בכחי להתיר".
160 כן פסק בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן ז) ושו"ת ציץ אליעזר (חלק כא סימן כה אות ז) ושו"ת יביע אומר (חלק ב יורה דעה סימן ז).

ושו"ת מנחת יצחק (חלק א סימן לו סעיף קטן ו) שהעלה בזה גם כן להיתרא:
"במה שנוגע ללימוד הגר להכין אותו בכל הצריך להתנהג בתור יהודי בודאי שרי".
ובשו"ת ציץ אליעזר (שם) כתב שרוב הדעות מסכימים עם זה. [ועיין שם שהאגרות משה האריך לבאר את שיטת המהרש"א ושיטת רבי עקיבא איגר.]

שו"ת ציץ אליעזר (חלק כא סימן כה אות ו):
"ולכאורה מוכח כן גם מלשונו של הרמב"ם בשו"ת פאר הדור הנוכר לעיל באות א' שהשיב בלשון 'מנע מתלמוד תורה עד שיתגייר', ומשמע עד שיתגייר ממש, ולא לפני כן הגם שמביע רצונו להתגייר. אולם מצאתי בספר שו"ת שאילת יעקב חלק א סימן סז שכותב להשיב על דברי הגאון רבי עקיבא איגר הנוכר לעיל וליישב דברי המהרש"א, ומוכיח מכמה מקומות מהרמב"ם במשנה תורה בהלכות מלכים דמוכח דסבירא ליה דאפילו מי שרוצה להתגייר מותר ללמוד עמו תורה ועיון שם. ודברי הרמב"ם בפאר הדור הנוכר לעיל אפשר לפרש דכוונתו עד שיביע רצונו להתגייר. יתר על כן מצאתי מפורש לאחד מן הראשונים הוא רבינו המאורי ז"ל דסבירא ליה בכזאת בהדיא, והוא בבית הבחירה על מסכת סנהדרין לדהף נט בד"ה בן נח, שכותב באמצע דבריו וזה לשונו: ומכל מקום כל שהוא עוסק בעיקרי שבע מצוות ובפרטיהם וכו' מכבדין אותו וכו', וכל שכן אם הקורתו לדעת לבוא עד תכלית שלימות תורתנו עד שאם ימצאנה שלימה יחזור ויתגייר וכו' עיין שם. הרי שהמאורי ז"ל מותר בהדיא לימוד תורה לעכ"ם אם כוונתו להתגייר".

וצריך להוסיף שלדעת כל הני פוסקים המתירים לימוד תורה לנכרי בין אלה שמתירים רק נ"ך, בין אלה שמתירים כל התנ"ך [וכמו שביארנו לעיל] אף על פי שאין להם שום כוונה להתגייר, שפשוט שכל שכן שמתירים ללמד אותם דברים אלו אם באים להתגייר.

ושו"ת בן יהודה (סימן ג) נקט קו אמצעי לדבר שמתיר ללמד תורה להבא להתגייר, אבל רק אם רוצה להתגייר מיד [רק דהבית דין אינם רוצים לגיירו מיד].

שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן ז):
161 "מכל מקום הא ברור שדינו של מהרש"א אמת דהא צריך לקבל עליו עול מצות אם כן צריך שידע מהם דהא בלא ידיעה אפשר שלא היה מקבל דבר אחד שיחשוב שקשה לפניו ואין קבלתו בסתם קבלה על זה והיה שייך שיטבל גרותו".

שו"ת ציץ אליעזר (חלק כא סימן כה אות ז):
162 "מותר ללמד תנ"ך ומצוות מעשיות, וסידורי תפלה, וכיוצא בזה, לנכרי הבא להתגייר".
ושמעתי מחרב יצחק ברקוביץ שהרב אביגדור נבנצל פוסק שאפשר ללמד לגוי הבא להתגייר אפילו דרכי הלימוד של גמרא [איך ללמוד]. כי מיד אחרי הגיור גם בלימוד תורה יהיה חייב ולכן זה חלק מהאחריות שלנו כלפיו לדאוג שטרם יתגייר יהיה מוכשר בדרכי הלימוד כדי שיקיים מצוה זו אחרי הגיור.

שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן ז):
163 "וזהו הטעם דמחוייבין להודיע להם כמה דברים חמורים וגם כמה דברים קלים גם זמן רב קודם מועשה הטבילה שהוא גמור הגרות דבשעת הטבילה מחוייבין להודיע פעם שניה כמפורש בברייתא ביבמות דף מז ע"א פעם ראשונה עוד קודם המילה

be stronger in his Jewish faith and practice after the conversion, and it will also allow us to discern how serious he is about the conversion process.¹⁶⁴ In addition, if he is ignorant of the halachah, he is liable to be a bad example to other Jews who might learn from him.¹⁶⁵ One should teach the potential convert in depth about belief in Hashem, but one should not teach seemingly burdensome details of the mitzvos in order to avoid turning off a potentially genuine convert.¹⁶⁶ A potential convert does not have to become an expert in the details of every mitzvah.¹⁶⁷ In general, we rely on his sincere commitment to undertake whatever mitzvos he does not yet know about as well.¹⁶⁸

Rav Moshe Feinstein understands that even Rav Akiva Eiger would agree that prior to the conversion, we have to teach the convert as much as possible, including that which he/she may not have immediate use for,

ופעם שניה בשעת טבילה וכן איתא בשולחן ערוך, יורה דעה סימן רסח סעיף ב, ובשלמא משעת הטבילה אולי ליכא ראיא כיון דהוא קרוב לגרות כל כך, אבל ממה שמודיעין אותו קודם המילה יקשה כיון דהוא רחוק ממעשה הגרות איך מותרין ללמדו וגם שהוא ספק גדול שלא יתגייר שלא ירצה לקבל עליו עול המצות כדאומרוין לו שאין לו כדאי להתגייר משום שיקשה עליו שמירת המצות והעונשין שלהם ויהזור בו, אם כן הוא מטעם שכתב מהרש"א דכיון שבא לגייר שרי ללמדו תורה, ותמוה איך כתב בסוף שכיון שאודא ראיית מהרש"א אין בכחי להתיר הא גמרא מפורשת שמותר ושכן צריכין לעשות אף שבדיעבד הוא גרות בלא זה כמפורש בשב"ח".

שו"ת ציץ אליעזר (שם): 164

"ומה גם כי יש בכך חיזוק ובטחון יותר על קיומן אצלו לאחר הגירות. וגם עומדים על ידי כך מכמה בחינות על תגובתו וכוונתו האמיתית להתגייר ולהסתפח לנחלת ה' וישראל עם קרובו".

שו"ת אגרות משה (שם): 165

"ואין לומר שהתורה תחייב דוקא קבלה זו שיגרום להכשיל את ישראל דהרי אף שמודיעים לו איסורים הרבה אמר רבי חלבו שקשים גרים לישראל כספחת ופירש רש"י ביבמות דף מז ע"א ד"ה דאמר שאין שומרין מצות כראוי ולומדים ישראל מהן וסומכין עליהם באיסור והיתר והתוספות בד"ה קשים פירשו לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות וישראל למדין ממעשיהם וכל שכן כשלא ידעו כלל שיכשילו אחרים".

שו"ת ציץ אליעזר (חלק כא סימן כה): 166

"אציין לדברי הגמרא ביבמות דף מז ע"א דאיתא בגר שבא להתגייר דמודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות וכו', ומודיעין אותו ענישו של מצות וכו', ונפסק כן ברמב"ם בפרק יד מהלכות איסורי ביאה הלכה ב ויורה דעה סימן רסח סעיף ב, ובהודעת הנזכר לעיל פוסקין שם שאין מאריכין בדבר זה, ואילו בהודעת עיקרי הדת שהוא יחוד ה' ואיסור עוב"ם פוסקים שמאריכין עמו בדבר זה. ומסביר המגיד משנה שהוא זה הואיל שאלו הם עיקרי הדת והאמונה צריך להאמינם בבידור ולהודיעם ולהאריך עמם בזה שהוא עיקר היהדות והדת והגירות עיין שם... וזה שאין מאריכין בידור ההודעות הוא כמו שמפרש הב"ח בטור יורה דעה שם שהוא מפני דשמא כוונתו לשמים ותגרום לטורדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה ויתירא מלהתגייר עיין שם".

שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן צ): 167

"איברא דאנו צריך ללמוד עמו כל התורה כולה בכל פרטי מצותיה".

שו"ת אגרות משה (שם): 168

"ומכל מקום נחשב קבלת מצות במה שאמר שהוא רוצה להיות כישראל דאם יש להם דינים ואיסורים ומצות עשה יעשה, אבל דאי מסתבר שאין זה קבלה גמורה".

just as Naomi taught Rus even about the prohibition of *techum Shabbos*.¹⁶⁹ (The case in which Rav Akiva Eiger forbade teaching the non-Jew Torah was concerning someone who was living in a country whose laws prohibited conversion and he would have had to travel abroad to convert.)¹⁷⁰

5. Seven Noachide Laws

Not only is it permitted to teach a non-Jew the Seven Noachide Laws, it is considered a mitzvah to do so.¹⁷¹ In addition, there are opinions

- 169 שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן ז):
 "וצריך לומר בכוננת רבי עקיבא איגר שמה שמותר וגם מחוייבין ללמדם הוא דוקא כשהגרות יהיה כאן דכיון דהוא מוכן עצמו להגרות הוא מצורכי הגרות שזה מותר בפשיטות גם לרבי עקיבא איגר, ובודאי אין לדקדק לצמצם לומר רק מה שמותר לידע תיכף ומה שגורם יותר טעם שיקשה עליו ויפרוש דהא נעמי אמרה לרות גם איסור תחום שבת... אלא ודאי דכיון שבא להתגיייר רשאיין ללמד או גם דברי תורה שאין נוגעין להצורך שצריך ללמדו ורצתה נעמי להורות לה חומר המצוות והאיסורין וחשיבותן".
- 170 שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן ז):
 "אבל סובר רבי עקיבא איגר דאפשר שיהא רק כשמכין עצמו למעשה הגרות, אבל כשעדיין לא אפשר לו להכין עצמו להגרות מחמת שהיה נמצא במדינה שמחוקקי המלכות שאסור לגייר עכו"ם רק שאומר שאחר שילמוד ילך למדינה אחרת שהמלכות מנחה לעכו"ם להתגיייר אצל רבנים ודייני ישראל סובר שאסור מאחר שלא נקל לו כל כך והרבה מניעות איכא דהא לא יוכל לחזור למדינתו שאיכא ספק היותר נוטה שלא יהיה זה לגרות שבזה כתב שאין בכחו להתיר".
- 171 תוספות (חגיגה דף יג ע"א ד"ה אין):
 "אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים... ב' מצות דידהו... והא מצוה איכא למוסרם להם".
 אבל תוספות הרא"ש והגהות הב"ח כתבו שלאחר שניתנה תורה אסור ללמדם.
 הגהות הב"ח (חגיגה דף יג ע"א) בשם תוספות בספר עין יעקב:
 "דהיינו קודם שניתנה תורה אבל לאחר שניתנה תורה והתירם להם ילפינן מוהאי קרא דאף ז' מצוות אסור ללמדם".
 וכעין זה כתב בהגהות היעבין (חגיגה דף יג ע"א):
 "בדפוס חדש הציגו נוסח אחר והא אמרינן התם דמצוה ללמדם, זה שקר, ואני אומר אפילו ב' מצוות דידהו אסור ללמדם האידנא, דראה ויתר (בבא קמא דף לח").
 אבל לפי הוזהר אסור אפילו ללמדם ז' מצוות שלהם.
 ספר חרדים (פרק לט אות לו):
 "מגיד דבריו ליעקב, אבל לעכו"ם אסור ללמד אפילו אות אחת מן התורה ועון גדול הוא, ועכו"ם העוסק בתורה חייב מיתה. ועובר נמי משום ולפני עור לא תתן מכשול כל המלמדו, רק בשבע מצוות בני נח שרי ללמדו במסכת חגיגה דף יג ע"א ובתוספות אבל בוזהר מחמיר מאוד ולא חלק".
 רוב פוסקים פסקו שמצוה ללמדם את השבע מצוות.
 שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן פט):
 "אבל בשבע מצוות דידהו איתא בתוספות חגיגה שמותר ללמדם ואף שגם כן בזה יש חולקין כדאיתא בהגהות הב"ח שם שם מכל מקום לא מסתבר זה אלא כתוספות שמותר".
 וכמו כן בשו"ת יד אליהו (סימן מז):
 "ז' מצוות דמותר ומצוה ועל כן היה לתוספות בחגיגה פשוט דמצוה ללמדם ב' מצוות אף בזמן הזה".
 ועיין עוד בשו"ת יביע אומר (חלק ב יורה דעה סימן זי אות ז) ושו"ת עטרת פז (חלק א חושן משפט סימן כ) שמביאים הרבה שיטות שיש מצוה ללמדם את השבע מצוות. וכן כתב בשו"ת ודברת במ (סימן רסג).
 ובמהרהש"א יש דעה אמצעית בין השיטות האלו דמצוה ללמד לבן נח על שבע מצוות דיליה אבל בלא טעמים וסודם.

that say that non-Jews are obligated to understand the laws of damages.¹⁷² This is an extension of their obligation to have a system of justice which, according to some, refers not only to a formal system of courts, evidence, etc., but to a much broader concept of having an appropriate legal system that regulates commerce, borrowing and lending, damages, and fiscal regulation.¹⁷³ Moreover, many sources indicate that non-Jews are required to observe all of the commandments that are dictated by human rationale.¹⁷⁴

6. Laws without Detailed Rationale

According to some opinions, one may teach Jewish law to a non-Jew without disclosing the detailed rationale behind it.¹⁷⁵ Some say that the

מהרש"א (חגיגה דף יג ע"א):

"אין מוסרין דברי תורה לעובדי כוכבים וכו'. לא קאמר אין מלמדין תורה לעובדי כוכבים דהא ודאי ב' מצות דידהו מלמדין אותן ובשאר מצות התורה עובד כוכבים הלומד אותה חייב בנפשו אלא דהכא נלמד מענינו דאין מוסרין לעובדי כוכבים היינו טעם וסוד המצות ואפילו ב' מצות שלהם אין מוסרין להם סודן ושעמנו ועל זה מיייתי ליה מקרא דכתיב מגיד דבריו ליעקב וגם טעם הקים ומשפטים גו' דהיינו חקים ומשפטים של דת האלקים ולא כן עשה לכל גוי דגם משפטים ודת הנימוסית שלהם שחייבים לקיים שהדין הוא א' מו' מצות שנצטוו בני נח מכל מקום בל ידעום טעמם וסוד הענינים וכוה יתישב קושיית התוספות בשם רבינו אלחנן".

אבל מצד שני, עיין בשו"ת תשובות והנהגות (חלק ג סימן שיז) שמאר"ך מודר ומציע שיש סיבות למה אינו ראוי ללמד את השבע מצוות. עיין שם הדיטב. ויש הרבה להשיג על דבריו אבל אין כאן מקומו.

ועוד הוסיף השרידי אש שדינים מהלכות נויקין וכיוצא באלה מותר ללמד, שזה בכלל דינים שבהם נצטוו, היינו שבע מצוות בני נח.

172

173

רמב"ן (שמות לד, יג):

"על דעתי הדין שמנו לבני נח בשבע מצות שלהם אינם להושיב דינין בכל פלך ופלך בלבד, אבל צוה אותם בדיני גנבה ואונאה ועושה ושכר שכיר ודיני השומרים ואונס ומפתה ואבות נויקין וחובל בחבירו ודיני מלוה ולוה ודיני מקח וממכר וכיוצא בהן כענין הדין שנצטוו ישראל".

וכמו כן בתשובות הרמ"א (סימן י):

"אלא על כן צריכין אנו לומר שהלכתא היא כר' יצחק, שעל כל הדין ביהד נפקדו כדרך שניתנו לישראל בסני".

174

כמו כן בהקדמת רבינו ניסים גאון לתלמוד בבלי. וכן כתבו הראשונים.

חזקוני (בראשית פרק ז פסוק כא):

"יש כמה מצות שחייבים בני אדם לשמור מנחה סברת הדעת אף על פי שלא נצטוו".

ספר מורה נבוכים (חלק ג פרק יז):

"בכל מקום שהמשפט מחויב בהכרח בחוק יתברך, והוא, שיגמול העובד על כל מה שיעשה ממעשי הבור והיושר – ואף על פי שלא צווה בו על ידי נביא – ושיענוש על כל מעשה רע שיעשהו האיש – ואף על פי שלא הוזהר ממנו על ידי נביא – אחר שהוא דבר שהשכל מזהיר ממנו – רצוני לומר, ההזהרה מן העול והחמס".

וכעין זה כתב רמב"ן (בראשית פרק ו, יג) וספר חסידים (סימן קג).

175

באר שבע (קונטרס באר מים חיים שבסוף הספר סימן יד):

"נראה לי דאף רבי אמי עצמו לא אסר אלא דוקא למסור לו דברי תורה עם טעמן ונימוקן וסודותיה ודבר הלמד מענינו הוא דבהכי

prohibition is limited to the mystical portions of Torah, but that may also include midrashim.¹⁷⁶

מיירי שם כל הסוגיא, [דהא רבי אמי אמר ב' דברים אין מוסרין סתרי תורה אלא למי שיש בו חמשה דברים, וגם האי מימרא דאין מוסרין דברי תורה לעכו"ם, והא הוי דומיא דהא], וכן דייק הלשון שאמר רבי אמי אין מוסרין ולא אמר 'אין לומדין דברי תורה' אלא מחזרתא כדפרשתא בענין אין מוסרין ראשי פרקים אלא לאב בית דין וכו'".

ועיין בשו"ת מנחת יצחק (חלק ג סימן צח אות ג) שרוצה למעט את חידושו של הבאר שבע וכותב שכונתו רק להתיר בלימודם של השבע מצוות, עיין שם טעמו, ודוחק לומר זה כשאין רמו להגבלה זו בדברי הבאר שבע עצמו. ובין היתר מקשה המנחת יצחק אך יכול להיות שלעבד אסור ללמוד תורה [כן נפסק להלכה כן ברמב"ם פרק ח מהלכות עבדים ובטור שולחן ערוך יורה דעה סימן רסז עיף ה] ולגוי מותר.

שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צב ובמהדורה החדשה סימן נו אות ט):

"ובעיקר הדין נראה לעניות דעתי, שהאיסור לעכו"ם לעסוק בתורה היינו בדרך קביעות, ללמוד גופי תורה בספרים שלנו בעיין ובהעמקה... אבל להודיע לו דיני תורה ולהאירם באור האמת מותר, כמו שכתב הרמב"ם בתשובתו הנוכח לעיל: 'אבל הערלים הם מורים בנוסח התורה, כי היא בשלימותה ורק יגלו בה פנים בפירושים מסולפים... ואם יעמידם איש על הפירוש הנכון אולי יחזרו ואם לא יחזרו אין בזה מכשול ישראל'".

ואפשר שיש בזה משום קידוש השם, שעל ידי כך ידעו לכבד ולהוקיר חקות תורתנו הקדושה, כמו שכתב בשלטי' גבורים הנזכר לעיל, שנביאים וכתובים מותר ללמוד, שרואה בהם נחמות האמורים לישראל ותשובות שראוי להאמין לאפיקורסים, ועל ידי כך אפשר שישנו את דרכם.

ועיין בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן ז) שטוען שהתוספות לא סברו כמהרש"א אלא שאסרו גם ללמוד עצם הדינים אף בלא ביאור טעמים כלל. ועוד כתב האגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן פט) דאפילו אגדות הז"ל אסור ללמד לעכו"ם [והוסיף שמשום דרכי שלום אין כדאי לפרסם דברים אלה].

והבאנו לעיל את דעת השדי חמד שטוען שהמהרש"א לא התכוון להתיר אלא לימוד שבע מצוות שלהם ואפילו הכי בלי טעמן וסודן כן נראה לי מפשטות לשון המהרש"א.

כתובות (דף קיא ע"א):

"ג' שבועות השביעי הקב"ה את ישראל... שלא יגלו הסוד לעכו"ם".

ועיין שם ברש"י.

שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צ ובמהדורה החדשה סימן נה):

"חגיגה דף יג ע"א: ואמר רבי אמי, אין מוסרין דברי תורה לעכו"ם. אולם מדברי רבי אמי אין להוכיח הרבה, משום שאפשר דהתם מיירי בסתרי תורה, בטעמי המצוות וסודותיה, כמו שמוכח מהמשך הענין שם. ואף על פי שרבי אמי משנה את לשונו [בתהילה הוא אומר: אין מוסרין סתרי תורה אלא למי שיש חמשה דברים, ואחר כך הוא אומר: אין מוסרין דברי תורה וכו']. מכל מקום הלשון מוסרין מוכיח שמייירי בסתרי תורה ולא לימוד סתם. אחר כך מצאתי במהרש"א שם שדקדק בלשון מוסרין וכתב כמו שכתבתי. והנה המהרש"א לא עמד על שינוי הלשון בדברי רבי אמי, ברם מצאתי בש"ס דפוס ווילנא בפירוש הר"ה שגורס באמת: אין מוסרין דברי תורה בשני המאמרים. ולפי זה אין שום שינוי בלשון ובשניהם מיירי בסתרי תורה ולא בלימוד תורה סתם... שעיקר האיסור למסור דברי תורה לכותי הוא רק בסתרי תורה, וכמו שכתב המהרש"א".

והלשון "סתרי תורה" פירושה הפלפול והטעמים ולא דווקא תורת הנסתר וכמו שכתב בשו"ת אגרות משה.

שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן ז):

"ועיין בחלק א מהרש"א שמדייק מלשון אין מוסרין ולא קאמר אין מלמדין דהוא רק טעם וסוד המצוות וכתב שגם נלמד מענינו, כוונתו דהא רבי אמי אמר ב' דברים אין מוסרין סתרי תורה אלא למי שיש בו חמשה דברים וגם מימרא אין מוסרין דברי תורה לעכו"ם שלכן שכמו בסתרי תורה הוא רק סודות וטעמים, דהא הדינים מכל עניני התורה הם בחלק התורה הנגלה שהוא במשניות ותוספתאות ושני התלמודים שנקרא הוויית דאבי ורבא ולא נחסרו כלום מדיני התורה שליכא בחלק תורה זה, כך אף דברי תורה שאסור למסור לעכו"ם שהוא אף בנגלה אין זה אלא הטעמים והסודות אבל הם אף הגלויים שזה נוגע לידי פרטי דינים אבל עצם הדין כמו שנאמרה במשנה ואף בספר פוסקים כשולחן ערוך בלא טעמים מותר, ולישראל צריכין למסור גם הטעמים והסודות הגלויים אף למי שאין יכולין לעמוד על דעתן כל כך כיון שהוא נוגע לדינא והוא מה שנקרא גמרא ויבין מזה כמה שאפשר לו להבין ובמשך הזמן יבין יותר ויותר כי כל ישראל מחוייבין בתלמוד תורה אף בגמרא ואף לקטנים צריך ללמד לכל אחד לפי דעתו".

7. Tanach

According to those opinions that allow a non-Jew to study the Written Torah, a Jew is allowed to teach it to them.¹⁷⁷ We mentioned above, in the name of the *S'ridei Eish*, that the intention of the non-Jew should not be that he is fulfilling a mitzvah, but rather that he is studying out of his love of wisdom in general (and therefore wants to know the wisdom of the Torah as well), or simply out of curiosity to know what the Jewish religion says.¹⁷⁸ If his intent were to study Torah as a mitzvah, it would be tantamount to introducing a new religious practice for himself, which is forbidden. It would also break down the special relationship of the Jews to their Torah, and thereby eliminate the distinction between Jews (and their special covenant with Hashem) and non-Jews.¹⁷⁹

177 לעיל הבאנו את דברי שו"ת יד אליהו שכתב שרק סודות התורה אסורים לגוי ללמוד. וגם ראינו את השלטי הגבורים (על הרי"ף בסוף פרק קמא דעבודה זרה) בשם הרי"א שמתיר לוי ללמוד נביאים וכתובים וכן בבאר שבע (באר מים חיים סימן יד) והמנחת יצחק (חלק ג סימן צח) ויש שהתירו יותר, היינו שגם מותר לגוי ללמוד חומש וכן דעת המהר"צ חיות (סוטה דף לה ע"ב) שהגמרא שם אומרת שהקב"ה נתן בינה יתירה להאומות להבין את התורה [ולהחולקים על דין זה שזה היה רק גזירת שעה על אותו הדור שלא יהיו להם פתחון פה שלא קיבלו את התורה]. וכן דעת הטורי אבן (חגיגה דף יג ע"ב) במקרה של דרכי שלום ובדרך עראי.

וכן התיר הנצי"ב לימוד חומש לגוי (שו"ת משיב דבר חלק ב, יורה דעה סימן עז) שתורה שבכתב אין שום איסור ללמוד לגוי והוכחתו שה' צוה ליהושע לכתוב התורה בשבעים לשון בשביל אומות העולם. ופירש ומשפטים כל ידעום הוא דינים הנלמד מחקי התורה שהיא נדרשת בהם. ולפי כמה דעות גם התוספות בבבא קמא (דף לח) מסכימים עם זה. עיין שם.

ובין המתירים היו השרידי אש (חלק ב סימן צב ובמהדורה החדשה סימן נו) ושו"ת יהודה יעלה למהר"י אסאד (אורח חיים סימן ו) ותפארת ישראל על המשניות בובחים פרק יד סעיף קטן לו [שלדבריו רק לימוד עם סוד וטעם אסור], והשרידי אש (חלק ב סימן צב) ורבי יהונתן אייבשיץ (אהבת יהונתן – הפטרה לפרשת שלח ד"ה שמעו) והמאור ושמש (ריש פרשת חקת).

ואם מותר לו ללמוד אין עלינו איסור של לפני עור ללמוד. וגם מ"מגיד לדבריו" אין איסור דזה בא רק להוסיף על האיסור של לפני עור כשהוא עברי דנהר וכגון שיש גוי אחר שיכול ללמוד. [וכדאיאת בתוספות חגיגה דף יג ע"א ד"ה אין מוסרין]. וכן כשגוי שואל, מסתמא יש לו איזה מושג מוטעה של הענין, ולכן חייבים אנחנו לתקן אותו וכמו שכתבו הרבה פוסקים על השיחות שאנחנו רואים בגמרא בין החכמים והרומאים. ועל ידי זה שמלמד אותו יצא קידוש השם [לדעת היבוע אומר] או מאידך אם לא ילמד לו יגרום על ידי כך חילול ה'.

178 שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן נה אות ה):

"מכל מקום, האיסור הוא רק אם קובע הלימוד בתור מצוה ונוהג בעצמו מנהג ישראל. וכן בשבת, אם קובע יום מיוחד לשבתה, כנ"ל. מה שאין כן אם הוא יושב בטל מתוך עצלות או לומד תורה מתוך אהבת חכמה כמו שלומדים שאר חכמות, או מתוך רצון גרידא להכיר תורתן של ישראל, או אין שום איסור, לא על העכו"ם ולא על ישראל המלמדו."

179 שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צב ובמהדורה החדשה סימן נו אות ז):

"מכל האמור נראה שעיקר האיסור לעכו"ם ללמוד תורה הוא החשש שלא יבואו אחר כך ליטול התורה מישראל ולהכחיש יתרונם של ישראל בזה. וזהו המכוון בדברי חז"ל, שהיא להם מעין נערה המאורסה או כאשת איש [לשון הספרי] או מטעם גזל. והכוונה אחת היא – גולת הברית שכרת ה' עם עמו לייחדו ולהפליאו מכל האומות".

8. Casual Inquiries

One may answer a non-Jew who casually asks some questions about Judaism (such as when a Jew is sitting next to a non-Jew on an airplane), as this may cause a *kiddush Hashem*.¹⁸⁰ Hence we find instances throughout the Talmud where Chazal answer the questions of non-Jews.¹⁸¹

9. General Principles of Judaism

One may give a lecture to a non-Jewish audience about some of the general principles of Judaism, such as the Thirteen Principles of Faith, the Jewish approach to sanctity, etc.¹⁸²

10. Summary

Generally, a non-Jew is prohibited from studying Torah. Most commentators learn that this is a Torah prohibition. A Jew who teaches a non-Jew Torah transgresses *lifnei iver*. With today's easy access to Torah in the form of books, the internet, and Biblical scholars, it is almost never *lifnei iver* to teach a non-Jew Torah (*S'ridei Aish*), although there may still be a rabbinic prohibition of abetting sin. However, there is an additional prohibition of מוגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי

180 שו"ת יד אליהו (סימן נו):

"יש לומר דעשו מפני קידוש השם שלא יאמרו שהם נצחו בדבריהם וידברו סרה חס ושלום על תורתנו הקדושה כמו שכתוב ודע מזה שתשיב לאפיקורם גוי דוקא."

181 טורי אבן (חגיגה דף יג ע"א):

"ותדע לך דהכי הוא דברשות ישראל שפיר דמי שהרי בהרבה מקומות מצינו שהשיבו חכמים לגנבים על שאלותם בדברי תורה."

182 כך שמעתי מרוב אחד שהוזמן לדבר לכינוס של לא יהודים ושאל את הרב משה פיינשטיין וכך הורה לו. וכן משמע מהמהרש"א (חגיגה דף ז ע"א) דיכול ללמוד מצוות אלא שאין מוסרים להם טעמים וסודם.

וכן כתב בשו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צב ובמהדורה החדשה סימן נו אות יא):

"ומכל המקומות הנזכרים לעיל יוצא מפורש, שהאיסור הוא רק לקבוע לימוד התורה בספרים הקדושים ובפלפולה של תורה, אבל להודיע להם מחכמת התורה בדרך הרצאה וסיפור מותר. וכן מותר לעכו"ם לקרוא בתורה דרך העברה ודרך קריאה שטחית, ורק העסק בתורה נאסר לעכו"ם כל זמן שלא נתגויר, וכמו שהבאתי בשם הגאון הנצי"ב. ועל פי זה יש לומר שמה שכתב הרמב"ם בתשובה המובאה לעיל שאם יד ישראל תהא תקיפה צריך למנוע אותם מלתמוד תורה, היינו אם רואים שלומד בספרים שלנו ומגלה רצונו לקיים מצוות תלמוד תורה."

ובאמת בשו"ת מוחנה חיים (חלק ב יורה דעה סימן מה) הסביר שהקב"ה נתן שתי מצוות ישיר לכלל ישראל שאמר הכותב אחת דיבר אלקים שתים זו שמעתי, והוא צוה לנו משה (דברים לג), כמנין תורה צוה לנו משה, והשנים צוה הקב"ה והשאר – תרי"א – ניתנו לישראל – ולכן תורה בגימטריא תרי"א (כדאייתא בסוף מכות) ולכן תורה צוה לנו משה מורשה קהילות ועקב קאי רק על תרי"א מצוות ומותר ללמד לגוים את שתי המצוות הראשונות שהם היסודות של אמונה בהקב"ה.

ומשפטים כל ידעום. Although the *Rambam* and the *Shulchan Aruch* omit this halachah, it is presumed that they, too, prohibit a Jew from teaching a non-Jew.

The *Yam Shel Shlomo* tells us that only under circumstances of danger to life are we allowed to teach a non-Jew the Torah that is forbidden to him.

However, there are many qualifications to this prohibition:

1. It is permissible to teach a non-Jew any of the mitzvos that pertain to him.
2. A non-Jew preparing for conversion may study Torah. Therefore, one may teach him so that he will have a good grasp of Torah and mitzvos and will be stronger in his Jewish faith and practice after the conversion. It will also allow us to discern how serious he is about the conversion process. In addition, if he is ignorant of the halachah, he is liable to be a bad example to other Jews who might learn from him.
3. According to some authorities, a non-Jew may study Torah out of his love of wisdom in general (therefore, he wants to know the wisdom of the Torah), or simply out of curiosity. It is only prohibited when he studies Torah as a mitzvah, thereby adding to his Seven Noachide Laws and breaking down the special relationship of the Jews to their Torah and Hashem, Who made a special covenant with them through His Torah.
4. Many *poskim* say that a non-Jew may study *Nach* and some say that he may also learn *Chumash*. The prohibition is on the Oral Law, which guarantees the uniqueness of the Jewish People. Some *poskim* allow a non-Jew to study the laws, without all the technical logic behind them, and without the midrashim. In all these cases, where it is permissible for the non-Jew to study Torah, it is permissible for a Jew to teach him.
5. However, once a non-Jew has expressed a distorted understanding of the Torah, one should correct him, and there is a need to make a *kiddush Hashem* with the answer.
6. Even where it is permissible to teach him, the *S'ridei Eish* writes

that this is only if the non-Jew does not intend to study Torah as an additional mitzvah.

7. Most *poskim* allow teaching Torah in a group containing both Jews and non-Jews. There are differing views amongst the *poskim* about the permissibility of a Jewish school accepting a non-Jew whose father is Jewish.
8. One may answer a non-Jew who casually asks some questions about Judaism, as this will be a *kiddush Hashem*.
9. A Torah-observant individual who mistakenly thought that he was Jewish, and then discovered that his mother was not Jewish, may be taught Torah on the assumption that he will want to convert.

Endnotes

- I
 ובהמשך הגמרא נתברר שאשה חייבת לחנך את בתה גם כן [ורק בניירות אינו כן], ובנוגע לחיוב האשה לחנך את בנה יש דעות בפוסקים אבל פשוט וברור מכמה מקומות שאשה מרכזית ביותר בחינוך ילדיה הן הכנים והן הבנות. וכן כתוב "שמע בני מוסר אביך ואל תמוש תורת אמןך". וכן היא שנמצאת יותר ומוציאה אותם לבית הספר וכי' וכדאיתא במדרש רבה (שמות כה, ב) וכל שכן כשהאב אינו או כשאינו ממלא הפקידו כדאיתא בכף החיים (אורח חיים סימן שמג אות ט), ושערי תשובה (סימן תרמ סעיף קטן ב) ואליה רבה (שם סעיף קטן ד).
- ועיין עוד בזה במגן אברהם ומחצית השקל (סימן שמג סעיף קטן א), ובביאור הגר"א (שם), ובמשנה ברורה (שם סעיף קטן ה) ובערוך השלחן (שם סעיף קטן א). ועיין גם כן במשך חכמה (בראשית יח, יט) שהמקור למצוות חינוך במצוות עשה מהפסוק מאברהם אבינו שיצוה את בניו בקטנם על המצוות ככתוב בפסוק: "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת בתו ואת אחריז ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו" (בראשית יח, יט).
- אבל הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות (פרק יז הלכה כח) הביא מקור אחר וזה לשונו שם:
 "אל על פי שאין בית דין מצווין להפריש את הקטן, מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה שנאמר חנוך לנער על פי דרכו".
- ותירץ המשך חכמה (בראשית יח, יט) שהקרא ד"חנוך לנער על פי דרכו" הוא מדברי קבלה אבל עיקר המצוה מהפסוק הנ"ל לגבי אברהם.
- II
 והקשה הכלי יקר, וכי לפני אהרן בלבד לימד משה, והלא לכל ישראל לימד, ואם כן בדין שיהיו הכל תולדותיו? עיין שם מה שתירץ. והמהר"ל (בגור אריה במדבר ג, א) תירץ:
 "והתורה שניתנה למשה לא ניתנה אלא ללמד לישראל תורה, לא שייך לומר שישראל הם בניו, שאלמלא לא היו ישראל לא היה התורה ניתנה למשה. אבל מה שלימד לפני אהרן יותר ממה שלימד לישראל, זה היה ממשלה לבד ולא נצטווה מפני הגבורה ללמוד להם יותר, ובהם להם בפרט כאילו ילדם".
- III
 אמנם יש הרבה אחרונים החולקים על דין זה ואומרים דאפילו אם יש איסור של "לפני עור" כלפי נכרים מכל מקום אין איסור להפרישו מן החטא ואפילו אין איסור לסייע לידי עוברי עבירה הלא הם הש"ך (יורה דעה סימן קנא סעיף קטן ו), המגן אברהם (סימן שמז סעיף קטן ד) החתם סופר (יורה דעה סימן יט), הבית יהודה (יורה דעה סימן יז) ועוד (עיין בשדי חמד מערכת ו כלל בו אות ג).
- והיה נראה דזה גם דעת הרמ"א שכתב וזה לשונו (יורה דעה סימן קנא סעיף א):
 "יש אומרים הא דאסור למכור להם [לנכרי] דברים השייכים לעבודתה, היינו דווקא אם אין להם אחרים כיוצא בהם או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר מותר למכור להם כל דבר ויש מהמירין. ונהגו להקל כסברא הראשונה, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו עכ"ל".
- ועיקר דעתו הוא להקל אבל כבר כתבנו שהרמ"א הסביר את עצמו בדרכי משה הארוך שכוונתו לנכרים בזמננו שכוונתם לעושה שמים וארץ ואינם עוברים איסור בזה. וסברא הגונה לומר שבלי סיבת ההיתר היה נמנה בין המחמירים וגם דעת הגר"א כן (יורה דעה שם סעיף קטן ח) וכן איתא בפתחי תשובה ובברכי יוסף [שניהם מובאים במשנה ברורה (סימן שמז סעיף קטן ז) ובברכי יוסף ועוד הרבה אחרונים (המובאים בשדי חמד מערכת ו כלל כו) ומשמע שכן מכריע להלכה המשנה ברורה (סימן שמז סעיף קטן ז) ועיין היטב שם סעיף קטן ד)].
- IV
 מורי אבן (חגיגה דף יג ע"א ד"ה אין מוסרין) הביא נפקא מינה בין אם מורשה פירושו גזל או פירושו מאורסה, ודינו כנערה המאורסה. דלמאן דאמר מאורסה תמיד אסור לגוי ללמוד תורה אפילו אם היהודי רוצה ללמוד, אבל למאן דאמר גזל "היכא דישאר מוסר לו ומלמדו ברצונו תו ליכא משום גזל, דלא יהא אלא ממונא אי יהיב ליה מדעתו תו ליכא משום גזל. ואף על גב דהיא מורשה לכל ישראל, ואטו דבר של שותפות שנתן אחד מהם לאחור להשתמש מי לית ביה משום גזל אי משתמש בלתי רשות השני. [עיין בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן צ)] שהקשה כך על הטורי אבן, ולכאורה לא ראה שהטורי אבן בעצמו הקשה כך ותירץ יש לומר דהני מילי בדבר המחסרו בשימוש דאיכא פסידא לשני אבל בדבר שאין מחסרו כגון לימוד תורה, רשות מא' מן השותפין סגי ותו לית ביה משום גזל". ובה מסביר אף בהרבה מקומות מצינו שהשיבו חכמים לנכרים על שאלותיהם בדברי תורה ואף על פי שיש עדיין איסורא משום "מגיד דבריו ליעקב" כיון שזה אסמכתא בעלמא ומדרבנן איפה שזה דרך עראי ויש בו משום דרכי שלום לא גזרו רבנן. [הניח בצריך עיון למאן דאמר דינו כנערה המאורסה].
- ובשו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צב אות ה) ובמהדורה החדשה סימן נו) הביא את שו"ת זקן אהרן שהלך גם כן בדרך זו וכתב שיש רשות לבית דין להתיר לגוי ללמוד דברי תורה.
- והקשה שם השרידי אש זה לשונו:

"כל דבריו אינם מסתברים, ועיין בסנהדרין דף צא ע"ב: כל המונע הלכה מפי תלמיד כאילו גזול מנחלת אבותיו, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, מורשה היא לישראל מששת ימי בראשית, ועיין רש"י שם. וברור, שגם כוונת הגמרא שם דף נט כן היא, שעכו"ם הלומד תורה גוזל נחלת ישראל, שהם נתייחדו ובהם בחר מכל העמים ונתן להם את התורה, ולפי זה יש כאן איסור מצד מעביר נחלת אבותיו לאחרים."

יוצא להשרידי אש שאין זה ביד יהודי יחידי לוותר על נחלת ישראל ועל ידי זה לסלק את האיסור לימוד התורה שחל על הנכרי. ויש לעיין בהגמרא מדברת כשהיה הפסק במסורה, שלא לימד לדור הבא – ולכן לשון הגמרא שם לשון "מורשה" – היינו ירושה. מה שאין כן כשמלמד תורה לעכו"ם אבל התורה עדיין נשארה אצלו לגמרי, אפשר שאין זה נקרא מעביר נחלתו – ועל זה באה דעת בעל השרידי אש להגיד שכן נקרא מעביר מנחלתו לאחרים.

ועיין באהבת איתן על העין יעקב שאין שתי הדעות בגמרא סנהדרין חולקים, אלא שלמאן דאמר דפירוש מורשה היינו גזילה קאי אתורה שבכתב, ולמאן דאמר שמורשה פירושו מאורסה קאי אתורה שבעל פה.

והרבה הקשו בהא דשני סרדיוטות, קראו שנו ושלשו, ולא חלקו, דאמרו דקדקנו בכל תורתכם, ואמת הוא חוץ מדבר אחד, שאתם אומרים שור של ישראל וכי' (בבא קמא דף לח ע"א), והנה דין זה אינו מפורש בתורה שבכתב. ותוספות שם כבר תירצו בשני אופנים א. שהיה פיקוח נפש. ב. שעשו את עצמן כאילו הם גרים.

עין גם בן בתשובות מהרי"א (אורח חיים סימן ד), ושו"ת מנחת יצחק (חלק ג סימן צח אות ד).

וניחזי אן – שהלאו של "לפני עור" מחולק לשנים: א. לא להציע עצה רעה לעור בדבר הוה. ב. לא להכשיל חבירך באיסור [וכמו שהסברנו בריש פרק ועיין שם]. ונראה מלשון הראשונים שאין עוברים בלאו זה כשמשיא עצה לא הגונה ללא יהודי, וכמו שראינו בלשון הרמב"ם (ספר המצוות לאוין רצט): "הזהירו מהכשיל קצתנו את קצתנו" וכו'. ויותר ברור כמו שכתוב בספר החינוך (מצוה רלב): "לא להכשיל בני ישראל לתת להם עצה רעה". ולא עוד אלא כתב הרמב"ם (הלכות רוצח פרק יב הלכה טו) שאסור להציע עצה טובה לעכו"ם. אבל כבר העיר המנחת חינוך "דוקא להשיאו עצה טובה אסור אך לסלק עצמו מעצה, אבל להשיאו עצה רעה גם לבן נח אסור". [ויש לומר עוד דיש לחלק בין עכו"ם לבן נח]. והמנחת חינוך הקשה על החינוך מנא ליה לחלק בין עצה הגונה ששייך רק לישראל, ומכשול לעבירה שחייבים אנתנו כלפי עכו"ם גם כן, והניח בצריך עיון. וגם החזון איש (הלכות עכו"ם סימן סב) הרגיש בזה וכתב: "יש לעיין מנליה לחז"ל דישאל בבני נח מוהר"ר [בלפני עור]... ואם נפרש דהאיסור שגורם עשיית תועבה ותקלה בעולם, ניחא, ולפי זה גם פשטיה דקרא, משום שגורם הכאת אדם שהוא ענין רע לפני ה'". ומכל מקום רואים מהחזון איש הסבר מסביר למה אסור גם כן להכשיל גוים.

ואף על פי שיש לתרץ כמו שכתב השרידי אש שאין היום את האיסור של לפני עור בגלל שנופין ספרים בלועזית ויש גם כן מחכמי העכו"ם הימולים ללמד תורה לאחרים, מכל מקום מעיקר הדין היה להרמב"ם לאסור לימוד תורה לגוי מטעם "לפני עור".

ועלה לדעתי שאין הכי נמו, שיש איסור של "לפני עור", אבל היות שהרמב"ם הזכיר את האיסור לגוי ללמוד תורה, ממיילא ידעינן שחל איסור של "לפני עור" על כל יהודי ללמוד תורה. וזה פשוט שאין צורך להזכיר על כל איסור ואיסור ששייך בזה גם כן איסור של "לפני עור" לא להכשילו באיסור זה. ואחר כך ראיתי כעין זה באגרות משה שנסביר למטה בקשר להיתרו ללמד יהודים כשגוי גם כן נמצא בקהל.

ועיין בשו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק ד סימן כו אות ג) שכתב שאולי אין איסור של "לפני עור" על קטנים.